

Masteroppgave i Familieterapi og systemisk praksis

Diakonhjemmets høgscole

2007

Familievoldsofre og anmeldelsesprosessen.

Forhåndstvil og forhåndstro, og opplevelser i møter med politiet.

Hanne Haugen

MGFAM-H03

Forord

Siden sommeren 2004 har jeg hatt det privilegium å arbeide med kriminalitetsofre som henvender seg til politiet i Sør-Trøndelag.

Det er mennesker som du og jeg.

Mennesker som har blitt slått ned, ranet, voldtatt eller forsøkt voldtatt på vei hjem etter en kveld på byen en lørdagsnatt.

Det er jenter som våre døtre.

Jenter som har blitt seksuelt misbrukt av gutter i vennekretsen, av ukjente på nachspiel, av voksne menn.

Det er gutter som våre sønner.

Gutter som har blitt angrepet og banket opp, av guttegjengen alle frykter, uten å forstå hvorfor.

Det er foreldre som vi er foreldre.

Som blir truet, slått og frastjålet, av sin egen sønn rusa på piller og ukjente stoffer.

Det er familier som vi har familie.

Der slag, spark, sinne, kjefting og trusler om vold fra den som står deg nærmest ødelegger livet.

Hvordan kan det skje? Hvorfor finner vi oss i det?

Takk til alle jeg har lært å kjenne i politiet og hjelpeapparatet, som kjemper imot.

Takk til informantene, som kjemper imot, og stilte opp til intervju.

Takk til Per politimester og Ove, som har tilrettelagt og bidratt.

Takk til Håkon og Per, som startet og bygget veien jeg har gått langs.

Takk til veileder Karin, som sikkert hadde mye mer å by på enn jeg spurte om.

Takk til Ellen og Anne som hjalp meg i gang, med analysearbeidet.

Takk til Tone, som hver dag har dratt meg inn i virkeligheten og til salatbollen.

.....og takk til Tor, som alltid er der.

Trondheim, oktober 2007

Hanne Haugen

1 INNLEDNING	5
1.1 BAKGRUNNSBILDE.....	5
1.2 PROBLEMSTILLINGER, OG AVGRENSNINGER	7
1.3 RAPPORTENS OPPBYGGING	10
1.3 RELEVANS	11
2 RELEVANT INFORMASJON OG LITTERATUR.	13
2.1 TEORETISK STÅSTED.....	13
2.2 TIDLIGERE FORSKNING OG LITTERATUR	15
3 FORSKNINGSPROESSEN	18
3.1 METODEVALG	18
3.2 OPPSTART.....	19
3.2.1 Godkjenninger.....	19
3.2.2 Utvalgsriterier og utvelgelsesprosedyre.....	20
3.2.3 Forespørslene.....	24
3.3 INTERVJUENE - UTARBEIDELSE AV INTERVJUGUIDE	24
3.2.4 Intervjumaterialet.....	25
3.4 BEARBEIDELSEN AV MATERIALET.....	27
3.4.1 Transkripsjonene.....	27
3.4.2 Analysearbeidet.....	28
3.4.3 Reliabilitet og validitet.....	31
3.5 FORSKNINGSETISKE ASPEKTER	32
4 BESLUTNINGSPROESSEN PÅ VEI MOT ANMELDELSE	33
4.1 SITUASJONSBEKRIVELSER FRA PERIODEN FØR ANMELDELSEN	33
4.1.1 Individuelle beskrivelser.....	34
4.1.2 Trusler og voldsepisoder før familiebruddet.....	37
4.1.3 Barna.....	39
4.2 FAKTORER SOM PÅVIRKER BESLUTNINGSPROESSEN I LATENSPERIODEN	41
4.2.1 Utviklingen av voldsbildet.....	41
4.2.2 Tanker, følelser og handlinger.....	42
4.2.3 Holdninger og forventninger til anmeldelsen og politiet.....	46
4.2.4 Andres påvirkninger på beslutningsprosessen.....	47
4.2.5 Om selve avgjørelsen	50
4.3 OPPSUMMERING: FORHÅNDSTVIL OG FORHÅNDSTRO	51
5 FAMILIEVOLD SOFRES MØTER MED POLITIET	53
5.1 OVERSIKT OVER INFORMANTENES KONTAKTER MED POLITIET OG RESULTAT I SAKEN.....	53
5.2 OM POLITIET	54
5.3 KONTAKTER MED POLITIET FØR ANMELDELSE.....	55
5.3.1 Hos politiet før anmeldelse	55
5.3.1.1 Kontakt med familievoldkoordinator	55
5.3.1.2 På lensmannskontoret.....	55
5.3.3 "Husbråk".....	57
5.3.4 Vitneavhør	58
5.4 AVHØRET VED ANMELDELSEN, OG OPPFØLGENDE KONTAKTER.	59

5.4.1 Avhørsprosessen.....	59
5.4.1.1 Oppmøte til anmeldelse	60
5.4.1.2 Forklaringen: Positive elementer	61
5.4.1.3 Forklaringen, negative elementer	62
5.4.1.4 Avhørsrapporten som felles produkt	66
5.4.1.5 Informasjon	67
5.5 RELASJONEN ETTERFORSKER/ANMELDER	67
5.6 LIKHETER/ FORSKJELLER MELLOM ANDRE KONTAKTPUNKTER OG AVHØRET:.....	71
5.7 PÅTALEMYNDIGHETEN	72
5.8 RESULTATER SETT I FORHOLD TIL FORVENTNINGER	73
5.9 OPPSUMMERING: DRITTSEKK OG BARE HELT FANTASTISK.....	74
6 AVSLUTNING	76
LITTERATURLISTE	78
VEDLEGG	82

1 INNLEDNING

1.1 Bakgrunnsbilde

Denne kvalitative studien omhandler fem familievoldsofres opplevelser av anmeldelsesprosessen, med særlig vekt på beslutningsprosessen på vei til anmeldelse, avhøret ved anmeldelsen og de kontakter de hadde i for- og etterkant med politiet.

Kriminalitetsofres stilling og rettigheter i straffesakskjeden har tradisjonelt vært viet liten oppmerksomhet i Norge. Dette er erkjent i juridiske og politifaglige miljøer som i politiet selv, hos Riksadvokaten og i domstolssystemet, men også innenfor kriminal-, helse- og sosialpolitikken og i forskningssammenheng.

Dette er nå i ferd med å endre seg, Justisdepartementet har bl.a. utredet fornærmedes rettslige stilling i straffeprosessen (NOU 2006:10 Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter), og vurdert de ikke-rettslige sider av de fornærmede/pårørendes møte med strafferechtspleien (Rapport 2005: ”Æ e itj fornærma, æ e forbanna”). Det er nedsatt et voldtekstutvalg som skal utrede voldtekstsofres situasjon, menneskehandelens ofre er satt på dagsorden både i media og i strafferettspleien. Det er igangsatt forsøk med vitnestøtteordninger i noen av landets tinghus.

I 2004 ble det bevilget midler til et pilotprosjekt i Trondheim, der målsetningen var å etablere et Støttesenter for fornærmede i straffesaker. Støttesenteret skulle være et tilbud til kriminalitetsofre etter anmeldelsen, og gi disse hjelp og støtte til å komme seg videre i livet. Stillingen som prosjektleder i dette prosjektet har etter hvert gitt meg bred klinisk erfaring med ulike grupper av voldsofre.

I møter med kriminalitetsofre generelt er det min erfaring at samtalene i hovedsak har dreid seg om krenkelsen, bearbeidelsen av denne, konsekvenser og håndtering/mestring av konsekvenser, og deres kamp for å ta tilbake trygghet i og kontroll over eget liv. Videre har hendelser som følge av krenkelsen vært tematisert, særlig opplevelser knyttet til avhør og saksgangen i straffesaks-

kjeden, forberedelse til og gjennomføring av vitnemålet, ankebehandling og forsoning med den endelige dommen.

I Sør-Trøndelag politidistrikt ble det i 2005 registrert 264 anmeldte familievoldsaker, i 2006 var antallet 210. Over en treårsperiode fra sommeren 2004 ble over 200 par- og familievoldsaker henvist til Støttesenteret. Å fortelle andre at en har vært utsatt for vold er følsomt, og kanskje særlig om en har blitt utsatt for vold fra noen som står en nær. Familievoldsakene inneholder den særegne dimensjonen at anmelder har en personlig relasjon til voldsutøveren, og konsekvenser for familieband er vanlig. Den nære relasjonen mellom partene gjør at volden får konsekvenser langt ut over skadevirkningene tilknyttet selve voldsutøvelsen. De fleste sakene har omhandlet ”tradisjonelle” familier der far mishandler mor. I de fleste familiene har også barn enten selv vært utsatt for, eller blitt eksponert for vold mellom mennesker barna står i et avhengighetsforhold til. De personene som betyr mest for dem. I disse familiene har stort sett trusler og vold skjedd en eller flere ganger tidligere, uten at det da ble anmeldt. Jeg har hørt mange, både i hjelpeapparatet, i politiet, og særlig de voldsutsatte selv, undre seg over hvorfor de ikke har avbrutt samlivet før og hvorfor de ikke har anmeldt før. I litteraturen finnes beskrivelser av årsaker til at kvinner blir i voldspregede forhold (eks: NOU 2003:31, Råkil 2002, Socialstyrelsen i Sverige 2003-110-2).

Men det er faktisk slik at mange kvinner bryter ut av voldelige familieforhold. Jeg har savnet litteratur som behandler spørsmål om hva som gjør at kvinner faktisk bryter ut, eller at anmeldelse faktisk blir inngitt, når det først skjer. Dette er kanskje spørsmål som kan ha vel så stor betydning i utvikling av god støtte og hjelp til familievoldsofre, og slik viten kan bidra til at terskelen for anmeldelse kan senkes. Tidlig inngripen fra politi og hjelpeapparat antas å ha et stort forebyggende potensial. Det er også av interesse å få belyst om valget å gå til anmeldelse oppleves riktig i etterkant. Så langt har jeg ikke funnet disse spørsmålene belyst i forsknings-sammenheng.

Når en voldsutsatt i en sårbar og vanskelig situasjon vender seg til politiet, er det rimeligvis for å få hjelp, støtte og beskyttelse. Flere undersøkelser og offeruttalelser fra så vel inn- som utland peker på at møtet med det offentlige strafferettsapparatet ofte oppleves som et nytt overgrep.

(Politidirektoratet 2001). Dette benevnes i faglitteratur som sekundær traumatisering (Lindgren 1999).

Mitt generelle inntrykk er også at det betyr mye hvordan mottakelsen og kontakten med politiet oppleves på godt og ondt. Jeg har blitt fortalt historier om avhør ved anmeldelsen, om møter (eller eventuelt mangel på møter) med etterforskere, med påtaleansvarlig, aktor, dommere og advokater. Dette er historier som til tider virker like detaljrike og som synes å ta like stor plass som den egentlige utløsende voldshandlingen. For noen har møter med media vært en del av dette. Opplevelser vedrørende reaksjoner og utsagn fra familie, venner, arbeidskolleger osv. har også vært viet oppmerksomhet. Det er også et tankekors at anmeldelser i familievoldssaker relativt ofte blir trukket tilbake.

1.2 Problemstillinger, og avgrensninger

I valget av hovedtema ligger et ønske om å belyse ofre for familievold sine tanker, opplevelser og erfaringer omkring det som leder til beslutningen om å gå til politianmeldelse av en person de har eller har hatt et nært og personlig forhold til. Med et løsningsfokusert blikk har jeg ønsket å utforske det som fører til at den voldsutsatte faktisk går til anmeldelse, enten umiddelbart, eller i ettertid. Det har betydd et forsøk på å identifisere den eller de faktorer som anmelder selv anså som utløsende, hva som fremmet og hva som hemmet, tvil og tro i forkant av anmeldelsen. Imidlertid valgte alle informantene en videre ramme i intervjuet. De gikk alle tilbake i tid og beskrev voldsepisoder fra tidligere, som opptakt til anmeldelsehistorien. I løpet av forskningsprosessen har jeg derfor valgt å inkludere dette perspektivet som ramme. Samlet kunnskap om dette vil kunne fremme tidlig inngripen fra politiets side, og bidra til at hjelpeinstansene kommer tidligere i posisjon overfor de voldsutsatte familiene.

Videre ønsket jeg på denne bakgrunn å belyse hvordan møter med rettergangssjansens "førstelinje" kan oppleves i en slik situasjon. Opprinnelig hadde jeg primært i tankene møtet med etterforsker, i avhøret ved anmeldelsen, og dette er fortsatt mitt hovedfokus i den delen av studien. Men også her valgte informantene en videre ramme, og fortalte om andre kontaktpunkter de hadde hatt. Jeg har valgt å inkludere disse møtene, fordi det gir et bredere bilde. Jeg ble etter

hvert også opptatt av hvorvidt noe i materialet kunne belyse hvorvidt informantenes tidligere erfaringer med politiet hadde betydning for hvordan de opplevde avhøret ved anmeldelsen.

Dette betød å identifisere ønsker og forventninger informantene hadde i kontakten med politiet, og hvordan de faktisk opplevde å bli møtt. Jeg ønsket videre å ivareta et løsningsfokuseret perspektiv, og vie oppmerksomhet også til eventuelle gode elementene i møtene, slik at de kan løftes fram som gode eksempler på måter polititjenestemenn, påtalemyndighet og andre kan håndtere sine oppgaver på i møtet med voldsutsatte.

Hvordan familievoldsofre opplever resultatet av å anmelde, og hvorvidt de vil anbefale andre i lignende situasjoner å ta et slikt skritt, antas å ha nær sammenheng. Derfor omhandles dette spørsmålet kort avslutningsvis.

Opprinnelig ønsket jeg også å kartlegge hjelpeapparatets tilstedeværelse i denne prosessen, og hvordan slike møter kan oppleves. Det er min erfaring at den strafferettslige oppfølging har stor betydning for familievoldsofre, men også psykososiale, medisinske og rettighetsmessige sider har betydning. Forskning viser at hjelpeapparatet i bare i begrenset grad når fram til voldsutsatte kvinner og barn (Jonassen og Eidheim 2003). NOU 2003:31 "Retten til et liv uten vold" påpeker at hjelpeapparatet ikke tar høyde for de omfattende sosiale og psykiske påkjenninger som et liv med vold kan innebære for kvinner. Det påpekes en nødvendighet for mer kunnskap om situasjon, behov og rammebetingelser for kvinner som har opplevd vold i nære relasjoner.

Særlig har det opptatt meg hvordan den enkelte har opplevd hjelp til å ivareta eventuelle barn i familien. Barna i familievoldsaker har inntil nylig har vært lite synlige. NOU'en nevnt over slår fast at det påligger samfunnet et ansvar for å styrke disse barnas situasjon og bringe volden til opphør. Videre understrekes det at de hjelpetiltak og virkemidler som eksisterer for å avhjelpe barnas situasjon må utvides og brukes i langt større utstrekning enn det som er tilfelle i dag. Opplever informantene at deres og barnas behov for støtte og hjelp har blitt imøtesett, og eventuelt hvordan? Hva slags hjelp var god hjelp, hva slags hjelp manglet, og var noe unyttig eller unødvendig? Slik håpet jeg at studien kunne bidra til å gi et mer helhetlig bilde av den voldsutsatte familiens opplevelse av sin situasjon. Det ville kanskje kunne gi en pekepinn mot

utviklingen av hjelpe-tiltak og kliniske tilbud overfor familievoldsofre. Pga denne studiens begrensede omfang, og ut fra et ønske om å si mye om lite framfor lite om mye, viste det seg dessverre etter hvert at det ble nødvendig å kutte ut denne delen. Studiens direkte relevans for hjelpeapparatets mange aktører, her dreide det seg bl.a. om familierådgivningskontor, pedagogisk-psykologiske tjenester, fastlege, helsesøster, legevakt, krisesenter og barnevernstjenesten, vil minske ved denne avgrensningen. Tilsvarende vil den øke for politiet og øvrige for profesjonelle aktører i straffesaksprosessen, og beveger seg mer i retning mot viktologi og kriminologi¹. Med fokus på relasjoner og teoretisk forankring i kommunikasjonsteori, holdes studien allikevel innenfor fagfeltet familieterapi og systemisk praksis.²

Den fysiske og psykiske volden familievoldsofre blir utsatt for, så vel som deres opplevelser av anmeldelsesprosessen, må bl.a. ses i sammenheng med personlighetstrekk, omstendigheter ved krenkelsen, anmeldelsen, samt relasjonene som utvikles i samspillet med de av politiets tjenesteutøvere de kommer i kontakt med (Lindgren 2001, Fiskum 2007). Personlighetstrekk ved informantene og betydning av disse blir ikke behandlet her. Igjen med bakgrunn i oppgavens begrensninger, har jeg bl.a. valgt å legge vekt på forventninger og holdninger som kan spille inn i møtet mellom familievoldsofre og politi.

Målsetningen med prosjektet har vært å gi økt kunnskap og forståelse omkring familievoldsofres situasjon i forkant av anmeldelsen, og i møte med aktørene i første del av straffe-sakskjeden.

¹ Viktimologi er læren om ofre for kriminalitet, og har sitt utspring i kriminologien.

² Systemisk praksis er den delen av familieterapifeltet som, med forankring i systemisk teori og tenkning, utøves utenfor de tradisjonelle familieterapeutiske kontekster.

De endelige forskningsspørsmålene som denne rapporten omhandler ble:

Familievoldsofre og anmeldelsesprosessen.

1: Hvilke faktorer leder til anmeldelse, og hva påvirker beslutningsprosessen?

Hva fremmer eller talte for anmeldelse?

Hva hemmer eller talte imot?

2: Hvordan oppleves ulike møter med politiet?

Hvilke **forventninger** har familievoldsofre til kontakt med politiet?

Positive elementer i møtene

Negative elementer i møtene

3: Hvordan opplevdes avhøret ved anmeldelsen

Positive elementer i avhøret

Negative elementer i avhøret

4: Hva ble resultatet av anmeldelsene?

1.3 Rapportens oppbygging

Det viktigste av teori- og litteraturgrunnlag i studien er presentert i kapittel 2. Valget av kommunikasjonsteori har sin begrunnelse i studiens fokus på relasjoner, i bunnen relasjonen voldsutøver og offer, i anmeldelsesprosessen familievoldsofferet og politiet. Det er også naturlig fordi jeg naturligvis er opptatt av studiens relevans innenfor eget fagfelt; familieterapi og systemisk praksis. Jeg har valgt en kort presentasjon av de viktigste elementene i teorigrunnlaget og den hovedlitteraturen jeg anvender. Litteratur for øvrig er trukket direkte inn i drøftelsene av plassmessige hensyn.

I kapittel 3 presenteres forskningsprosessen steg for steg, metodevalg, godkjenninger, utvelgesprosedyrer, datainnsamling, transkripsjon og analysearbeid. Det inneholder også en kort oversikt over sentrale anonymiserte fakta relevante for studiens temaer. Kapitlene 4 og 5 inneholder de empiriske funnene, knyttet til forskningsspørsmålene om beslutningsprosessen på vei mot anmeldelse (kap. 4) og hvordan de ulike møtene med politiet oppleves av informantene (kap. 5). Drøftelsene, knyttet opp mot teorien og litteraturen som sammen skal belyse forskningsspørsmålene, har jeg valgt å trekke inn kapittelvis, og i hovedsak etter hvert punkt. Det er valgt slik for å beholde nærhet til empirien, og fordi det gir bedre sammenheng og oversikt. Den samme begrunnelsen gjelder valget om å oppsummere kapittelvis i stedet for felles, til slutt.

Jeg har ønsket å beholde et fokus på barna, ved å vie et punkt til dem. Det er ført og fremst for å synliggjøre deres situasjon, jeg har ment at det er viktig.

Avslutningsvis i kapittel 6 trekker jeg tråden tilbake til utgangspunktet, og ser kort på hva dette kan inspirere til i forskningsfeltet videre.

Begrepsmessig har informantene og deres like gjennom rapporten mange benevnelser. De er de mishandlede, de er familievoldsofre, de er ofre for vold i nære relasjoner slik det er definert i utvalgskriteriene i kap.3.2.2. Men de er også en del av samlebegrepene voldsofre og kriminalitetsofre. De er de krenkede, og de fornærmede i juridisk språkdrakt, når de kommer til anmeldelse, og da er de også anmelderen. På den andre siden er ekspartneren overgriper, voldsutøver, gjerningsmann, mistenkte, den anmeldte. Begrepene er blitt brukt om hverandre slik det har falt meg mest naturlig. Jeg håper det ikke skaper problemer for leseren.

I teknisk utforming har rapporten mye luft og rom og dermed flere sider, enn om den hadde vært tett og kompakt. Hensikten med det har vært å gi bedre oversikt og lesbarhet. Så lenge jeg har holdt meg innenfor antall ord som er angitt for rapporten, antar jeg at det er akseptabelt.

1.3 Relevans

Det er mitt ønske at studien vil kunne gi økt kunnskap og forståelse av familieofres situasjon i straffesakskjeden, primært hos politi og påtalemyndighet, men også hos de øvrige profesjonelle

aktørene i straffesakskjeden som bistandsadvokater, dommere og forsvarere. Først og fremst fordi familievoldsofre selv, i samtaler med meg, har lagt stor vekt på politiets behandling av dem. Betydningen de tillegger disse møtene, og reaksjoner de har hatt etter slike møter, har vist meg behovet for denne type kunnskap.

Men ideen til delen om voldsofres møter med politiet har også kommet fra politiet selv. Både politiets ledelse, etterforskere, operativt personale og publikumsmottakere har stilt meg spørsmål: ”Hvordan opplever de oss? Er det noe vi kan gjøre bedre?” Det har ført til at politidistriktets faste kurser i avhørsteknikk har innarbeidet temaet, med foredrag om kriminalitetsofre og deres møter med politiet. Temaet er blitt etterspurt på diverse samlinger og konferanser på lokalt så vel som nasjonalt plan; jeg er bl.a. invitert inn på politihøgskolens videreutdanningsprogram om etterforskning av vold og seksualisert vold, for framleggelse av resultatene av denne studien.

Interessen for temaet ble forøvrig søkt kartlagt gjennom en rekke samtaler med politiledelse og tjenestemenn (Sentrum politistasjon i Trondheim), representanter for påtalemyndigheten (Trøndelag), bistandsadvokater, og gjennom forhåndsintervjuer av politidistriktets familievoldkoordinator og to dommere (Trondheim tingrett og Frostating lagmannsrett). Det er fra alle hold uttalt et klart og entusiastisk behov for denne typen kunnskap.

2 Relevant informasjon og litteratur.

2.1 Teoretisk ståsted

Kommunikasjon er selve råmaterialet ikke bare i terapi, men også i ethvert annet møte mellom mennesker, som mellom familievoldsofre og politi. Kommunikasjonsteorien, slik den ble utviklet av Gregory Bateson og videreført av Mental Research Institute (MRI) har hatt stor betydning for utvikling av familierapifeltet (Schjødt & Egeland 1989). I følge Bateson handler kommunikasjon til syvende og sist om levende veseners relasjoner til andre levende vesener. Med relasjoner menes eksempelvis kjærlighet og hat, frykt og tillit, respekt, avhengighet, dominans og mye mer. Relasjoner mellom mennesker kan være svært forskjellige, og har svært forskjelligartede mønstre og strukturer (Ølgaard 1991).

Jeg har valgt kommunikasjonsteori som referanseramme for denne studien, uten at jeg har Grounded Theory`s ambisiøse målsetninger om å forandre, tilføye eller utvikle nye teoretiske elementer. Jeg kunne også valgt å se empirien f.eks. opp imot Foucault og hans litteratur om makt, men har ønsket å holde meg innenfor familierapiens systemiske idégrunnlag. Derfor har jeg heller trukket med meg elementer fra andre deler av familierapiens tenkning, f.eks. narrativ tenkning forankret i sosialkonstruksjonismen. Jeg har med meg en grunnleggende forståelse i møtet med informantene at deres historier må forstås i den kontekst de står i, og at deres historier utgjør et utvalg (punktueringer) av mange flere historier som kunne vært fortalt.

Den pragmatiske kommunikasjonsteoriens grunnstamme er de fem kommunikasjonsaksiomer, beskrevet i "Pragmatics of human communication" (Watzlawick et al. i Schjødt og Egeland 1989). Pga. denne studiens omfangsbegrensninger, oppsummeres disse bare kort: Man kan ikke ikke-kommunisere (eller være nøytral), all kommunikasjon har både et innholds- og et relasjonsaspekt, punktuering av kommunikasjonssekvenser bestemmer opplevelsen av en relasjon, vi kommuniserer både digitalt og analogt (non-verbal kommunikasjon), og alle kommunikasjonsutvekslinger er symmetriske eller komplementære, basert på likhet eller forskjell. Disse aksiomene er begrenset til å beskrive ulike forhold ved all kommunikasjon, de inneholder ikke vurderinger av kommunikasjonen, så som positiv/negativ, godt/vondt (Schjødt og Egeland 1989).

Jeg har særlig forsøkt å se empirien opp mot litteraturens beskrivelser av ulike relasjonsstrukturer, utviklet særlig med utgangspunkt i komplementær og symmetrisk kommunikasjon. I alle dyader ”definerer” de to personene relasjonen seg imellom. De må ta stilling til hvilken atferd som skal kunne forekomme, og ta stilling til hvordan denne skal tolkes eller forstås. Det blir et spørsmål om hvem skal kontrollere hva som foregår i forholdet, og dermed også kontrollere definisjonen av forholdet (Schjødt & Egeland 1989).

Bateson, MRI-gruppen, Paul Watzlawick og Jay Haley har utviklet begreper knyttet til relasjonsstrukturer:

1: En **komplementær relasjon** mellom mennesker er preget av at partene har forskjellige funksjoner som gir dem forskjellig status, men utfyller hverandre (er komplementære), slik at f.eks. den ene bestemmer mens den andre utfører, den ene har hjelpekompetanse mens den andre er hjelpetrengende. Slike forhold beskrives ofte som et undertrykkende forhold, der den ene er ”one-up” mens den andre er ”one-down”. En voldelig relasjon, der far slår mor, er et av de klareste eksempler på en slik relasjon. I forholdet politi – anmelder (anmeldersystem) kan det være et komplementært forhold når anmelder er rådløs mens politiet er den som vet.

2: Symmetrisk relasjon:

Likhet og likeverdighet er betegnende for slike relasjoner. Partene har de samme funksjoner, begge gir råd, begge kritiserer. Det kan oppleves spennende og utfordrende, men også føre til konkurranse mellom partene om hvem som er best. Jeg tenker meg i utgangspunktet at politi – anmelderrelasjonen vanskelig kan være symmetrisk, på grunn av den sammenhengende relasjonen eksisterer i. Det er oftest en sårbar og hjelpetrengende fornærmet, som ber om hjelp av politiet, den samfunnsinstitusjonen som har makt til å arrestere, fengsle og sørge for domfellelse.

3: Parallell relasjon:

Dette er relasjoner som preges av vekslingen mellom de to overnevnte, partenes forskjellige kunnskaper, egenskaper osv. bestemmer posisjonene, hvem som skal være ”one-up” og hvem som skal være ”one-down”. Jeg tenker meg f.eks. en slik veksling mellom politi og fornærmet

når politiet legger vekk sin ekspertrolle (det er jeg som vet hva som skal stå i rapporten) og aktivt utforsker den fornærmedes ekspertise på den kriminelle gjerningens innhold.

4: Metakomplementær relasjon:

Jay Haley krediteres for denne fjerde relasjonsbeskrivelsen, som beskriver når en av partene tvinger eller lar den andre definere forholdet, samtidig som det benektes. Dermed kontrollerer personen forholdet indirekte. Ved å ”spille” svak, manøvrer man slik at den andre framstår som sterk.

2.2 Tidligere forskning og litteratur

Det er to hovedkilder til kunnskap om vold i Norge. Det er for det første ulike offentlige registre, først og fremst kriminalstatistikkens registre over anmeldt kriminalitet. For det andre ulike kvantitative intervju-undersøkelser som Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelser, der forekomst av vold er tematisert (Hjemdal i Politidirektoratets Håndbok for politiets arbeid med familievoldssaker 2002).

Jeg har ikke funnet noen studier som omhandler den krenkede part i familievoldsaker sine oppbrudd og møter med rettsapparatet. Det nærmeste jeg har funnet i Norge er følgende tre kvalitative studier:

Voldtektsofres møte med rettsapparatet (Vigrestad 2004)

Voldtektsofres behov i forhold til hjelpetilbud etter overgrep (Oslo kommunale legevakt 2005) og

Mishandlede kvinners erfaringer med hjelpeapparatet (Jonassen og Eidheim 2001)

Vigrestads avhandling om voldtektsofres møter med rettsapparatet er en intervjuundersøkelse med åtte voldtatte kvinner. To av voldtektene benevnes partnervoldtekt (en ektefelle og en ekskjæreste). Min studie er rettet inn mot familievoldsaker. Jeg har et bredere volds- og relasjonsperspektiv, da jeg ønsket å komme den ”vanlige” familievolden nærmere, og ikke bare seksualisert vold mellom voksne partnere. Jeg har også et bredere relasjonsperspektiv, og ønsket i utgangspunktet ikke en avgrensning til kjønnsrelatert vold eller kvinnemishandling.

Avhandlingen har allikevel gitt nyttige referansepunkter til mitt arbeid, særlig kap. 5 om anmeldelsen og om kontaktpunkter med politiet. Her må likevel nevnes at partnervoldtekter er et stort og forholdsvis utforsket landskap, og er et svært tabubelagt område som burde tematiseres og synliggjøres. Det ligger imidlertid utenfor denne studien. Vigrestads avhandling tar videre for seg hele rettergangsprosessen, fra kvinnenes opplevelser ved anmeldelse, etterforskning, bistandsadvokatens rolle, opplevelser av vitnemålet og aktørene i retten og betydningen av utfallet. Jeg vil konsentrere meg om, og søke å gå mer i dybden på, offerets første møter med straffesakskjedens første ledd, politiet. Gode møter der, øker sjansene for fornærmedes deltagelse videre i straffesaksgangen.

Studien fra Oslo legevakt er en behovs- og tiltaksanalyse for å utvikle tilbud til personer utsatt for seksuelle overgrep. I denne studien er ikke relasjonen til overgriper nevnt eller tematisert.

Jonassen og Eidheims studie er en bredt anlagt studie om mishandlede kvinners erfaringer med hjelpe-apparatet. Der omhandles politiets hjelpefunksjon og som samarbeidspartnere sett fra de mishandlede kvinnene og utvalgte krisesentre sitt ståsted. Disse to studiene mistet mye av sin direkte relevans i drøftelsene, når kapittelet om familievoldsofres møter med hjelpeapparatet måtte sløyfes.

Lindgren, Petterson og Hägglund har i ”Brottsoffer. Från teori till praktik” beskrevet svensk og internasjonal forskning om kriminalitetsofre generelt, deres reaksjoner, og møter med aktørene i rettergangsprosessen. Det bildet som tegnes fra ulike forskningshold om ofres erfaringer med politiet er i prinsippet likt: Så vel volds- og sedelighetsofre som ofre for vinningsforbrytelser har vanligvis en positiv grunninnstilling til politiet. Flertallet av kriminalitetsofre har til og med positive erfaringer med den enkelte politimann som de har vært i kontakt med ifm krenkelsen. Polititjenestemennene beskrives blant annet som hjelpsomme og sympatiske. Den fremste årsaken til misnøye med politiet er mangel på informasjon, særlig mangel på informasjon om utviklingen i egen sak. Dessuten synes de politiet viste for lite engasjement, har vært uinteressert og har handlet på rutine (Lindgren et al 2001). Sammen med Lindgrens ”Brottsoffren i rättsprocessen”, en kvantitativ undersøkelse om kriminalitetsofres opplevelser av svensk

rettsvesen, gir denne litteraturen et nyttig bakgrunns- og sammenligningsmateriale til mitt prosjekt.

Sverige regnes i europeisk sammenheng som et foregangsland i ivaretagelsen av kriminalitetsofre. Det dreier seg om juridiske rettigheter så vel som støtte- og behandlingstiltak. Fra Sverige har jeg også hentet litteratur som jeg knytter til kapittel 4 om beslutningsprosessen før anmeldelsen. Der stilles spørsmålet ”Varför går hon inte?”, og det pekes på ulike og individuelle forklaringer på hvorfor kvinner blir værende i mishandlingsforhold. Disse bekrefte i norsk litteratur og i utredninger som NOU 2003:31. Fordi familievoldsofre oftest er kvinner som kommer fra et voldelig parforhold, og møter med politiet kan oppleves som nye overgrep, er kunnskap om menns vold mot kvinner nyttig (Socialstyrelsen i Sverige 2003). I forbindelse med anmeldelsesprosessen har jeg som nevnt innledningsvis møtt dette spørsmålet utallige ganger, fra kvinnene selv, fra politiet, og bl.a. fra bistandsadvokater. I forlengelsen ligger spørsmålene ”Hvorfor gikk jeg ikke til anmeldelse før?” og ”Hun skulle ha kommet før!” I et LØFT-perspektiv har jeg snudd hele problemstillingen på hodet, og spurt: ”Hva var det som fikk deg til å gå til anmeldelse, denne gangen”?

Jeg har søkt etter relevant litteratur i fagtidsskriftene Fokus på familien (www.idunn.no) og Politiforum (www.politiforum.no) Tilgjengelig index for Fokus på Familien viser at bare en artikkel i perioden 200 – 2007 omhandler familievold. Den beskriver et samarbeidsprosjekt om familievold i Kristiansand (nr.4-2006). En annen artikkel omhandler et prosjekt om barns stemme når foreldrene er i konflikt, uten at vold er tematisert (nr.1-2007). Søk på fagtidsskriftet Politiforum fra 2002 til i dag, på emneord ”familievold” og ”vold i nære relasjoner” ga fire treff, men ingen av disse omhandlet familievoldsofre.

3 FORSKNINGSPROSESSEN

3.1 Metodevalg

Den forskningen som jeg så langt er kjent med hva gjelder voldsofre, er i hovedsak av kvantitativ art; dvs. at den vektlegger utbredelse og antall. Kvantitativ forskning er ment å gi kunnskap fra et utvalg (f.eks. om et utvalg av kriminalitetsofres møter med straffesaksgangen) som er overførbare til møter mellom ofre og straffesaksgangen generelt. Og det er interessant nok.

En kvantitativ forskningsramme mangler imidlertid muligheten for en dypere innsikt i og forståelse for hvordan for eksempel opplevelser av alvorlige integritetskrenkelser kan opprettholdes og forsterkes, for ikke å snakke om hvordan den kan bearbeides og mestres, relatert til møter med straffesaksgangen og dens aktører. Jeg har vært ute etter å få innsikt i en sosial organisering av et fenomen (samfunnsmessige reaksjoner på familievold) slik den oppleves og forstås av noen av de krenkede, uten at funnene kan gjøres allment gjeldende.

”I kvantitativ forskning er det avgjørende med en klar utforming av problemstilling før oppstart. I kvalitativ forskning vil man ofte heller ha en eksplorerende (utforskende) tilnærming, og utforming av problemstilling vil kanskje ikke være helt avklart før mot slutten av prosjektet, etter at feltarbeidet er i havn” (Fangen 2004 s.32). Jeg har valgt en slik eksplorerende tilnærming fordi jeg har vært opptatt av å få tak i de subjektive beskrivelsene informantene sitter inne med. Dette syntes også å passe min i utgangspunktet åpne tematisering om familievoldsofres møter med straffesaksgangen og hjelpeapparat. Det var min idé å la materialets innhold i noen grad være styrende for den endelige utforming av forskningsspørsmålene.

Jeg la imidlertid rammer gjennom å velge kvalitativt intervju med intervjuguide. Kvalitative intervjuer en av de mest brukte kvalitative metoder, bl.a. fordi dette er anvendbart på tvers av fag (Ryen 2004). Det er en intensiv metode med få enheter med mange aspekter. Hvis man er ute etter å studere hvordan møtene mellom familievoldsofre og aktører i straffesaksgangen foregår, kunne direkte observasjon av disse møtene i en eller annen form være et naturlig valg. Mitt skisserte tema var familievoldsofres egne opplevelser av disse møtene, og da er intervjuformen hensiktsmessig. Og siden jeg på forhånd hadde noen utvalgte temaer intervjuet skulle dekke, var

det hensiktsmessig å benytte en semistrukturert intervjuform (Kvale 1997). Noen grad av struktur vil muliggjøre sammenlignbare svar, samtidig som informanten selv får nærme seg og vektlegge sider ved de definerte temaene etter eget tempo og hode. Det gir større mulighet til bredde i svarene, basert på respondentenes forskjellige individuelle opplevelser.

Analyser av anmeldelsesdokumentene i den enkelte sak ble nyttige for å få oversikt over sakenes innhold i forberedelsene til intervjuene. Et fellestrekk for analyse av ulike dokumenter er at teksten foreligger før forskningsprosjektet begynner, og ble skrevet for annet formål enn det forskeren skal bruke det til. Forskeren har ingen innflytelse på tekstens utforming (Thagaard 2003). Anmeldelsesdokumentet består av et skjema med fornærmedes og mistenktes personalia, anmeldelsesgrunn, samt en rapport fra avhøret av fornærmede skrevet av etterforsker. Etterforskeren, som leder avhøret, er dermed den som sammen med fornærmede bestemmer hva som skal stå. Min analyse av disse dokumentene har bestått i å plukke ut fra dokumentene det jeg mente hadde spesiell interesse for studien, eks. tidsangivelser, antall barn, beskrivelser av voldsrelaterte hendelser. De ble også nyttige referansepunkter som supplement til intervju-dataene.

3.2 Oppstart

3.2.1 Godkjenninger

Følgende godkjenninger og tilrådinger ble gitt:

Fra politiet i Sør-Trøndelag om innsyn i statistikk over fornærmede i familievoldssaker, samt innsyn i anmeldelsesdokumentene.

Fra Riksadvokaten om det samme.

Fra Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste,

Universitetet i Bergen

Jeg har ikke funnet andre studier knyttet til familievoldsofre der henvendelser til mulige respondenter har skjedd gjennom politiet.

Ingen av de tre norske kvalitative studiene nevnt i forrige kapittel brukte politiet som inngangsport til informanter. Fra disse har jeg hentet felles erfaringer vedrørende datainnsamlingen: Man var ikke forberedt på at det å komme i kontakt med overgrepstatsatte utgjorde et så stort problem som det faktisk gjorde. Vigrestad og Oslo legevakt prøvde ved hjelp av eksterne samarbeidspartnere (Krisesentrene, Dixi, bistandsadvokater) å komme i kontakt med overgrepstatsatte som ville delta, og organisasjonene forsøkte å bistå, men dette førte ikke fram. De måtte ta i bruk media, internett, doktoronline, bekjente i eget fagnettverk osv. Oslo legevakt oppsummerer at arbeidet med å komme i kontakt med personer som har vært utsatt for overgrep kanskje har vært prosjektenes største utfordring. De konkluderer med at dette understreker hvor ekstremt vanskelig og tabuisert temaet fremdeles er. Jeg antar at overføringsverdien til familievoldtematikken er stor.

Disse erfaringene var nyttige i min tilnærming til informanter. Innfallsporten gjennom politiet viste seg å gjøre dette arbeidet lettere.

3.2.2 Utvalgskriterier og utvelgelsesprosedyre

Jeg har valgt å ta utgangspunkt i politianmeldte saker. Dette var naturlig når jeg ikke ville utforske familievold generelt eller analysere årsaker til familievold, men ønsket å konsentrere meg om familievoldsofre i forhold til anmeldelsesprosessen, deres overveielser og deres opplevelser i møter med etterforsknings- og påtalesystemet.

Følgende utvalgskriterier ble lagt til grunn ved utvelgelse av informantgruppe:

1. Anmeldelse inngitt til Sør-Trøndelag politidistrikt i 2005³.

Da håpet jeg at informantenes opplevelser var rimelig ferske, at de husket de hendelsene jeg var ute etter å utforske, samtidig som det i intervjuperioden (des.2006 - jan. 2007) var mulig at straffesaksbehandlingen var kommet så langt at erfaringene med straffesakskjeden og hjelpeapparatet var mangesidig.

³ "Anmeldelsen" er et dokument etterforsker fyller ut under første avhør av fornærmede, og som undertegnes av etterforsker og anmelder. Det består av en registreringsdel, samt den fornærmedes beskrivelse av den (de) hendelser som ligger til grunn for anmeldelsen.

2. Fornærmede skulle være over 18 år. Barn (under 18 år) og deres direkte møter (der de selv må avgi forklaring) med aktørene i rettergangsprosessen er både mer sammensatt (bistandsadvokat tilstede, dommerstyrte avhør, spesialopplærte avhørere), og har forskningsmessig vært mer i fokus. Barn møter vold i nære relasjoner på forskjellige måter: De kan selv være direkte utsatt for vold, men vanligst er at de er direkte eller indirekte vitne til vold mellom eldre/voksne i hjemmet. De blir ofte skånet fra å vitne, enten fordi de er for små til å gi et bevismessig betydningsfullt vitnemål, eller fordi saken er godt nok belyst uten deres vitnemål. Det er videre de voksne i familien som vanligvis går til politianmeldelse – bare rent unntaksvis barna.

3. Anmelder (fornærmede eller fornærmedes pårørende) står eller har stått i nær relasjon til mistenkte. ”Nær relasjon” defineres i henhold til Politidirektoratets instruks av 15.04.02, som henviser til de relasjoner nevnt i straffeloven § 228 fjerde ledd b-d; dvs. tidligere eller nåværende ektefelle eller samboer, barn, slektninger i rett oppstigende linje og søsken. Men Politidirektoratet åpner også opp for at ”nær relasjon” i denne sammenheng kan omfatte også andre familierelasjoner, eks. fjernere slektninger, fosterfamilie. Det falt naturlig for meg å føye til ”ste-familie”, selv om det ikke står nevnt i instruksen.

4. Anmeldt forhold skal ved anmeldelsen antas⁴ å være knyttet til:

Straffelovens

§ 227 – trusler

§ 228 – legemsfornærmelse

§ 229 – legemsbeskadigelse

§ 390a – skremmende/ plagsom/ hensynsløs adferd

§ 192 – voldtekt

Dette er denne oversikten over lovbrudd Politidirektoratet gir i Håndbok – politiets behandling av familievoldssaker. I følge påtaleansvarlig jurist i volds- og sedelighetssaker

⁴ I anmeldelsesdokumentets rubrikk ”anmeldt forhold” registrerer etterforsker (ikke-jurist) det anmeldte forhold i stikkordsform, ofte i juridiske termer, men ikke alltid. Det straffbare innholdet i anmeldelsen blir seinere vurdert og avgjort av påtalemyndigheten, og er altså ikke alltid i overensstemmelse med nedtegnelsen i anmeldelsesdokumentet.

ved Sør-Trøndelag politidistrikt er §§ 227 og 228 vanligst brukte paragrafer i familievoldsaker.

5. Anmelder (fornærmede og/eller dennes pårørende) skal ikke være registrert som klienter ved Støttesenteret. Av etiske grunner ønsker jeg å unngå at en tidligere klient/behandlerrelasjon. Det ville dessuten kunne påvirke forskningsresultatet.
6. Anmelder skal ikke stå med hemmelig eller ukjent adresse, eller har flyttet ut av politidistriktet.

I Sør-Trøndelag politidistrikt ble det i 2005 statistisk registrert 287 familievoldsaker. Det er dette statistikkgrunnlaget jeg har tatt utgangspunkt i når jeg skulle kontakte informanter.

Med et så høyt antall mulige informanter, kunne det være mulig først å korrigere for hovedkriteriene, for deretter f.eks. å trekke ut et tilfeldig utvalg som informanter i studien. Det kunne egnet seg hvis studien skulle være kvantitativ og generaliserbar. Men mange familievoldsaker kan være under etterforskning i mange måneder. Vanligvis sendes saken over til påtaleansvarlig jurist først etter at etterforsker anser saken ferdig behandlet etterforskningsmessig. Så kan det igjen ta tid før påtaleansvarlig går gjennom saken og avgjør påtalespørsmålet. Fordi møter med påtalemyndigheten var et av temaene jeg ønsket å belyse i studien, fant jeg det hensiktsmessig først å plukke ut fra de 287 i politistatistikken de sakene der det også var registrert en påtalebeslutning i saken. På den måten sikret jeg i hvert fall at påtaleansvarlig jurist hadde "vært inne" i saken. Det ga større mulighet for at informanten faktisk hadde kjennskap til/vært i kontakt med påtalemyndigheten. Dette utgjorde til sammen 59 av de registrerte 287 familievoldsakene i Sør-Trøndelag i 2005. Dette reduserte antallet aktuelle informanter fra alle de 287 familievoldsakene til 59 informanter i påtalebesluttede saker.

Påtalebeslutninger faller i politistatistikken inn i 4 hovedkategorier:

- 1) Tiltalebeslutning: Det reises tiltale og saken oversendes til tingretten som straffesak, med ordinær rettergang der fornærmede møter som vitne.

- 2) Tilståelsessak: Saken oversendes tingretten til avgjørelse som enedommersak uten at fornærmede eller andre vitner møter, fordi tiltalte har erkjent det straffbare forholdet.
- 3) Konfliktrådsbehandling: Mindre betydelige saker som besluttet oversendt til Konfliktrådet for mekling, såfremt begge parter er enige i det.
- 4) Forelegg: Saken besluttet avgjort ved et forelegg på bot av varierende størrelse.

Igjen, med tanke på å sanke ulike erfaringer framfor generaliserbart materiale, hadde jeg et ønske om å hente informanter i alle overnevnte fire kategorier. Tabellen under viser denne prosessen, med de 59 påtalebesluttede familievoldsakene fordelt på påtalekategori, samt hvor mange som gjensto etter at de var prøvd opp mot utvalgsriteriene beskrevet innledningsvis. Med andre ord: av de 59 fylte 24 utvalgsriteriene, mens 34 gjorde det ikke.

Påtalekategori	Potensielle informanter	Korrigert for utvalgsriteriene
Tiltalebeslutning	33	12
Tilståelsessaker	6	2
Konfliktrådsbehandling	9	3
Forelegg	11	8
Tilsammen	59	25

Med bakgrunn i erfaringer om lav svarprosent fra andre offerstudier (Vigrestad 2007, Jonassen og Eidheim 2001) anså jeg imidlertid 25 adressater som for knapt. Fra politistatistikken gjenstod da 228 mulige informanter, der et ikke forelå påtaleavgjørelse ved dette tidspunkt. Med samme begrunnelse som over, valgte jeg fra denne listen ut 20 potensielle informanter som fylte utvalgsriteriene, likt fordelt over de fem straffelovsparagrafene, i kategoriene ved utvelgelse av informanter. Jeg stod da igjen med 45 potensielle informanter. En gjennomgang av adressatene i forhold til folkeregisteret viste seg nyttig. Nesten halvparten hadde skiftet adresse etter anmeldelsestidspunktet. Korrigert for dette (prosessnotat) kom allikevel fire brev i retur med ukjent/ ny adresse påskrevet fra postverket.

3.2.3 Forespørlene

45 potensielle informanter fikk således et informasjonsskriv fra politimesteren i Sør-Trøndelag, med orientering om betydningen av studien for politiet, reglementert informasjon om anonymitet osv. (vedlegg 1). Med skrivet fulgt forespørsel om deltagelse og svarslipp fra prosjektledelsen (vedlegg 2). Svarene innbefattet tillatelse til å gjennomgå anmeldelsesdokumentet i hver sak. Jeg ønsket å gjøre meg kjent med selve sakens innhold på forhånd, slik at vi i intervjusituasjonen kunne konsentrere oss om de forskningsspørsmål henvendelsen skisserte, og ikke bruke verdifull tid på informasjon og oppklaringer. Det viste seg at samtlige informanter var tilfredse med dette, én ba sågar i svarslippen om at også tidligere anmeldelser fra hennes side måtte gjennomleses på forhånd. Jeg mottok 10 positive svar på henvendelsene.

Det viste seg i én av sakene at kriteriet for nære relasjoner ikke ble oppfylt, og således bortfalt. I tre av sakene gjorde reiseavstanden at disse av ressurshensyn ble valgt bort. Det gjenstod da seks, som ble kontaktet for avtale om intervju. Én møtte ikke til intervjuavtale. Informanters rett til å trekke seg på et hvert tidspunkt i studien, uten begrunnelse, er grunnleggende i forskning. Av etiske grunner valgte jeg ikke å følge opp, men anså at informanten hadde trukket seg. Dermed ble intervjumaterialet redusert til de endelige fem.

3.3 Intervjuene - utarbeidelse av intervjuguide

Med intervjuarbeid fra klinisk kontekst som erfaringsbakgrunn, ble det viktig for meg å ha en mer strukturert guide i forskningsintervjuet enn jeg benytter meg av i terapeutisk sammenheng. For det første fordi det var ”mitt” tema som denne gang skulle utforskes, og som krevde valide svar. For det andre fordi jeg var redd for, av ”gammel vane”, å bli ledet inn mot temaer som jeg vanligvis ville ha valgt å forfølge. Jeg opplevde imidlertid at egne erfaringer med terapeutiske intervjuer var nyttig både i utviklingen av intervjuguiden (vedlegg 3), og senere i intervjuene.

Å stille åpne spørsmål i stedet for ledende spørsmål er et felles anliggende i begge intervjuformene. Å løfte fram og synliggjøre klienters eller informanters egne tanker, erfaringer og følelser er et ideal. Realitetene, sett i et sosialkonstruksjonistisk perspektiv, er en gjensidig påvirkningsprosess i kommunikasjonen mellom oss. I klinisk praksis er bl.a. tilbakevendende

utsjekking av om min forståelse av klientens utsagn er riktig, et metodisk grep. Dette var anvendbart i forskningsintervjuet også, og jeg har tenkt at dette har vært viktig for reliabiliteten.

De fem intervjuene ble gjennomført over en tremåneders periode og ble tatt opp på bånd. Intervjuene hadde en varighet på fra 1 time 16 minutter – 1 time 43 minutter, til sammen 7 timer 05 minutter. Informantene består av fire kvinner og en mann, alle etnisk norske. Av anonymitetshensyn er mannen i hele rapporten omskrevet til kvinne og gitt kvinnenavn. Med ett unntak (på 73 år) er alle mellom 29 og 39 år, og har vært gift eller samboende med den anmeldte. De har felles barn med anmeldte. En anmeldt er informantens eks-svigersønn. En av de anmeldte er av utenlandsk opprinnelse. Alle informantene foretrakk å møte til intervju på mitt kontor på politihuset. De opplevde det uproblematisk, og mest hensiktsmessig. Hvordan det kan ha påvirket intervjuene er vanskelig å si. Det var imidlertid et felles valg for alle, fra den mest kritiske til den mest fornøyde i forhold til erfaringer med politiet. Det er heller ikke mulig å si hvordan påvirkning min rolle som Støttesenterets leder eller andre sider ved min person har hatt.

3.2.4 Intervjumaterialet.

Under presenteres en oversikt over sentrale anonymiserte fakta knyttet til studiens temaer i hver enkelt sak.

Bente

Relasjon til anmeldte: Tidligere samboer, med felles barn.

Anmeldelser/møter med politiet: 1 møte med familievoldkoordinator, 1 anmeldelse, 2 telefonsamtaler.

Anmeldelsesgrunnlag: Legemsfornærmelse med skadefølge: Brukket finger og sparket.

Status i saken på intervjutidspunkt: Ferdig behandlet i konfliktråd.

Kontakter med påtalemyndighet: Ingen.

Kontakter med hjelpeapparatet: Familievernkontoret.

Siv

Relasjon til anmeldte: Tidligere samboer, med felles barn.

Anmeldelser/ møter med politiet: 3 anmeldelser. Ett tidligere tilfeldig møte i annen sammenheng.

Anmeldelsesgrunnlag: Skremmende eller plagsom opptreden. Drapstrusler. Voldsalarm og besøksforbud.

Status i saken på intervjutidspunkt: Forelegg utstedt, ikke vedtatt.

Kontakter med påtalemyndighet: Ingen.

Kontakter med hjelpeapparatet: Psykolog, advokat. For barna: logoped, helsesøster.

Dagny

Relasjon til anmeldte: Ektefelle, separert, med felles barn.

Anmeldelser/møte med politiet: 3 utrykninger ifm husbråk. 1 henvendelse vedr. besøksforbud og 1 anmeldelse. 2 tidligere møter i annen sammenheng.

Anmeldelsesgrunnlag: Skremmende eller plagsom opptreden, legemsfornærmelse med skadefølge. Voldsalarm innvilget.

Status i saken på intervjutidspunkt: Uavgjort.

Kontakter med påtalemyndighet: Ingen.

Kontakter med hjelpeapparatet: Krisesenteret, advokat, barneverns-tjenesten, sykehus, psykolog.

Eli

Relasjon til anmeldte: Ektefelle, innledet separasjon.

Anmeldelser/ møter med politiet: 1 anmeldelse, 2 telefonsamtaler.

Anmeldelsesgrunnlag: Skremmende eller plagsom adferd: Drapstrusler med våpen.

Status i saken på intervjutidspunktet: Anmeldelsen trukket tilbake etter 3 måneder uten bevegelser i saken. Begrunnelse: ønsker ikke provosere med tanke på felles barn.

Kontakter med påtalemyndighet: Ingen.

Kontakter med hjelpeapparatet: Familierådgivningskontoret, lærer.

Frida

Relasjon til anmeldte: Eks-svigersønn.

Anmeldelser/møter med politiet: En anmeldelse. Et telefonavhør som vitne. En tidligere anmeldelse, som ble trukket tilbake.

Anmeldelsesgrunnlag: Skremmende eller plagsom adferd: Drapstrusler.

Status i saken på intervjutidspunktet: Rettskraftig domfellelse.

Kontakter med påtalemyndighet: Telefonisk kontakt på eget initiativ, vedrørende bevismateriale.

Kontakter med hjelpeapparatet: Advokat ifm vitnemål.

3.4 Bearbeidelsen av materialet

Jeg skrev ned førsteinntrykk umiddelbart etter hvert intervju, med vekt på klima og tone i møtet, følelsesmessige inntrykk, nervøsitet, dialogens utvikling, gang og sprang osv. Dette er imidlertid materiale jeg i liten grad har benyttet meg av i ettertid. Jeg har nok vært mer opptatt av å få fram de verbale uttrykk i opptak og råmateriale.

3.4.1 Transkripsjonene

Transkripsjonen er ikke selve det empiriske materialet, det er utskrifter som er kunstige konstruksjoner av kommunikasjon fra muntlig til skriftlig form (Kvale, s.102). Råmateriale mitt er ordrette transkripsjoner med bruk av "vanlige" tegn som ?, for pauser, // for utydelig, store bokstave for trykk, og korte stemningskarakteristikker, eks: (Latter). Noen samtaler er skrevet i dialektform, det har jeg foretrukket selv. Jeg har hatt hjelp av en profesjonell transkriptør til å hjelpe meg med noen av intervjuene. Hennes transkripsjoner er skrevet ut i bokmål, uten at jeg har sett behov for å forandre på det.

Transkripsjonene er viktige for anonymisering av materialet: navn, stedsnavn, tidsangivelser, alder, kjønn og alder på barn osv er fjernet slik at personer og situasjoner ikke blir gjenkjennbare. I forskningssammenheng bruker noen tall og nummer i stedet for navn. Jeg har valgt å bytte disse dataene med fiktive data, for lesbarhetens skyld. I sitatene står informantens utsagn alene, der mine spørsmål/kommentarer er med, er disse markert med bokstaven "I" (intervjuer).

Transkripsjon innebærer utvelgelse. Etter at transkripsjonene var gjort, sjekket jeg påliteligheten (reliabiliteten) i det utskrevne råmateriale ved å sammenholde dem med opptakene. Det

framkom bare små unøyaktigheter ved denne gjennomgangen, men enkelte steder der den andre transkibereren hadde utelatt et ord (merket //) kunne jeg, ut fra hukommelsen, forstå hvilket ord som ble brukt. Med opptakene tilgjengelig for gjennomlytting anses det som uproblematisk. Råmaterialet og opptakene ble senere brukt i analysearbeidet, som kontroll og kvalitetssikring i analysearbeidet, og for å sikre rett sitatbruk.

3.4.2 Analysearbeidet

Analysearbeidet startet med at hvert intervju ble gjennomlest i transkriptert form. Alle ytringer fra informanten som refererte seg til studiens opprinnelige temaer ble som trinn en markert med ulike markørfarger, slik at hvert tema hadde sin farge. De på forhånd valgte temaer var som kjent:

1. Vedrørende anmeldelsesprosessen
2. Om møter/ kontakter med politiet
3. Om møter/ kontakter med påtalemyndigheten
4. Om kontakt med øvrig hjelpeapparat
5. Annet

I sekkeposten "Annet" samlet jeg alt jeg vurderte som interessant for øvrig, som kunne belyse prosjektets intensjon eller være av metodisk interesse, eksempelvis utsagn som fortalte om deltagerens motiver for deltagelse i studien.

Samtidig utelot jeg, så langt det var mulig for ikke å miste sammenhengen, mine egne spørsmål, miniresponser og eventuelle støttesignaler, fordi jeg ønsker å "highlighte"/rendyrke informantens utsagn. Selv om informantens utsagn og mening framkommer i samspillet mellom oss, eller som et resultat av samspillet mellom oss, gjør det meg bedre i stand til å komme nærmere hva informanten faktisk uttrykte. Og siden min studie nettopp skal bygge på informantenes opplevelser, er deres stemme den avgjørende røde tråd jeg bygger resultatene på.

All informasjon med samme farge i hvert enkelt intervju ble så samlet, slik at jeg fikk en oversikt over hva hvert intervju inneholdt av informasjon ift. hvert av de overstående temaene, uavhengig av hvor i intervjuet de framkom. Dette er en konsekvens av den semistrukturerte tilnæringsformen på intervjuene, der deltageren riktignok i løpet av intervjuet ble introdusert for hvert av temaene, men i utgangspunktet fikk snakke rimelig fritt om disse. Det kunne lede til en for noen springende beretning, med hopping fram og tilbake og inn og ut av temaene.

All informasjon rundt samme tema (med samme farge) ble så samlet på tvers av alle de fem intervjuene. Dette utgjør hele trinn 1.

Den videre trinnvise kodingen av det materialet som til slutt utgjør empirien i kapittel 4, kan framstilles slik:

TRINN 2

Kjernekategori: Vedrørende anmeldelsesprosessen

Sorterte kjernekategori i underkategorier. (Underkategoriene ble selvfølgelig forskjellige fra kjernekategori til kjernekategori):

Underkategorier:

- 1) Individuelle situasjonsbeskrivelser (kontekst) fra før anmeldelsen
- 2) Trusler og voldsepisoder fra tiden før familiebruddet
- 3) Faktorer som påvirket beslutningsprosessen

TRINN 3

Hver underkategori bearbeidet videre til 2.ordens kategorier:

- 1) Individuelle situasjonsbeskrivelser fra før anmeldelsen:
Innsnevret materialet til voldsrelaterte opplevelser for hver enkelt informant og samlet dem sammen (kap. 4.1)
- 2) Trusler og voldsepisoder:
Samlet materialet i felles beskrivelser på tvers av informantene (kap.4.1)
- 3) Faktorer som påvirker beslutningsprosessen:
Grupperte materialet etter hva jeg fant beskrevet:
Det akutte voldsbildet

Instanser og personer
 Tanker og følelser
 Andres påvirkning på beslutningsprosessen
 Latensperioden, støtte generelt
 Handlinger mot anmeldelse
 Om selve avgjørelsen
 Reaksjoner på anmeldelsen (kap.4.2)

TRINN 4

2.ordens kategorier:

Analyserte materialet i hver 2. ordens kategorier i forhold til:

- 1) Relevans for problemstillingene (validitet)
- 2) Det som var beskrivelser og bakgrunnsbilder av indirekte betydning på vei mot anmeldelse
- 3) Det som påvirket beslutningsprosessen mer direkte i tida før anmeldelse;
 - hva fremmet eller talte for anmeldelse
 - hva hemmet eller talte imot anmeldelse

TRINN 5

- 1) Sammenholdt 2.ordens kategorier med tilsvarende for kjernekategori 2: Om møter/ kontakter med politiet.
- 2) Slo sammen, utelot og omstrukturerte til endelige kategorier slik de framstår endelig, som punkter og underpunkter i kap. 4.

Samme prosedyre ble brukt for hver av de andre fire kjernekategoriene. Dette lettet arbeidet med å få oversikt over og struktur på materialet. Bruken av ulike fargekoder på hvert trinn har gjort det lett å gå tilbake til dataene og sjekke påliteligheten (reliabiliteten).

Underkategorier eller 2.ordens kategorier som var sentrale for å belyse kjernekategoriene ble *ikke* valgt for inklusjon i rapporten på grunnlag av representativitet og viktighet i utvalget (for eksempel kategorier som hadde relevans for minst tre av fem informanter). De er valgt for å belyse problemstillingene. Derfor ble kategorier med spesiell viktighet eller relevans for kjernekategoriene inkludert, selv om den hadde rot i informasjonen fra en informant alene. Slik ble også mer bredde fra datamaterialet fanget inn.

Etter hvert som denne rapportens omfang este ut, måtte det foretas beskjæringer. Valget stod som nevnt tidligere mellom å si mye om lite, eller mindre om mye. Jeg valgte det første, og kuttet vekk de to opprinnelige kjernekategoriene 4: Om kontakt med øvrig hjelpeapparat, og 5:

Sekkeposten ”Annet”. Kjernekategori 3: Om kontakter med påtalemyndigheten, er innarbeidet i kapittel 5 om kontakter med politiet. Dette var et av de vanskeligste valgene jeg stod overfor i forsknings-prosessen, og jeg håper å få anledning til å komme tilbake til dette materialet.

Data-analysen kan minne om en modifisert versjon av Grounded Theory, GT, med koding av materialet gjennom flere nivåer, samt et aktivt og tilstedeværende fokus på at konklusjoner skal funderes i data, og dermed kunne tilbakeføres til data. (Ryen 2002). I en dataanalyse basert på GT søkes det å muliggjøre en mest mulig strukturert og datastyrt behandling av data, og det sterke fokuset på å alltid bevege seg nært datamaterialet skal helst fungere som en kvalitetssikring. Formålet er å få tilgang til hva som faktisk eksisterer av erfaringer hos informantene, og hva dette betyr, både på et individnivå representert ved informantene, og på et mer abstrahert og generelt plan. Modifikasjonen i forhold til bruk av GT er at studien ikke søker å bygge ny teori, men heller beskrive hva som ble funnet. De første trinnene egner seg allikevel godt for utforskende studier, uten mål om mer abstrahert teoribygging, da den har et sterkt datafundert utgangspunkt. Memo-skriving, og observasjonsnotater gjort i etterkant av hvert av intervjuene ble også benyttet i analysen for å heve troverdigheten, i tråd med GT.

3.4.3 Reliabilitet og validitet

Jeg håper at jeg har tilrettelagt for innsyn i arbeidsmåter og for vurderinger av kvaliteten på denne studien. En åpen og til dels detaljert gjennomgang i dette kapitlet skulle gi muligheter for andre til å etterprøve resultatene. Studiens troverdighet (reliabilitet) henger sammen med om studiens funn er pålitelige, mens studiens gyldighet (validitet) er knyttet til datas relevans for forskningsspørsmålene. Jeg håper leseren vil se at dette er kvalitetskriterier jeg har hatt med meg i alle deler av forskningsprosessen, nevnt eksempelvis i forbindelse med intervjuguiden og transkripsjonene.

Denne studien gjør det ikke mulig å generalisere resultatene; dette er fem familievoldsofres subjektive opplevelser. Jeg hadde nok foretrukket noen flere informanter. Det ville ikke gjøre studien mer generaliserbar, men det ville sannsynligvis gi et bredere spekter av den informasjonen jeg har ønsket å finne. En god regel i kvalitativ forskning er at man skal intervjuer til man oppnår en metning (til det ikke kommer fram noe vesentlig nytt) i de data man innhenter (Kvale

2001). Ut fra denne måten å se pålitelighet på, er jeg ikke fornøyd. Jeg tror det enda er mange andre beskrivelser om familievoldsofres opplevelser av anmeldelsesprosessen ”der ute” som jeg ikke har fått tak i. Og utvalget er ikke representativt ift målgruppen. Men materialet representerer funn gjort blant virkelige mennesker, familievoldsofre som politi og hjelpeapparat skal betjene, og har i kraft av dette en verdi uavhengig av generaliserbarhet. Selv om oppgaven har begrensinger, mener jeg studien gir et bidrag for innsikt i viktige, ubelyste deler av familievoldsofres situasjon.

3.5 Forskningsetiske aspekter

Denne studien innbefatter ikke spørsmål om informantenes helse, og er derfor ikke innsøkt for godkjenning av Regional Etisk komité, men har som tidligere nevnt fått sin gjennomgang og anbefaling fra Personvernombudet for forskning, Universitetet i Bergen. Forskningsetiske retningslinjer har vært styrende i forskningsprosessen. Alle informantene fikk skriftlig informasjon og forespørsel med svarslipp. Den inneholdt skriftlig samtykke til deltagelse og bruk av anmeldelsesdokumentet som alle undertegnet. For øvrig fulgte den retningslinjene om informasjon; om frivillighet, rett til å trekke seg uten spørsmål osv (vedlegg 1 og 2).

Ivaretagelse av informantene har vært viktig, min hovedbekymring i forkant var om informantene skulle oppleve en forverring i sin situasjon gjennom deltagelsen. Hovedtema i denne studien var i utgangspunktet informantene i møter med politi og hjelpeapparat. Relasjonen til voldsutøver, og den volden de har vært utsatt for, har allikevel vist seg å være dypt integrert i deres beretninger om anmeldelsesprosessen. De fikk derfor alle etter avslutning av intervjuet informasjon om og tilbud om oppfølging i regi av Støttesenter for fornærmede i straffesaker. Ingen hadde behov for å benytte seg av tilbudet. De sa seg alle fem takknemlige for denne anledningen de hadde fått, til å gå gjennom det med en utenforstående, gjøre seg endelig ferdig, og som en mulighet til å hjelpe andre i lignende situasjon. Dette samsvarer faktisk bl.a. med forskning om voldtektsofre (Oslo kommunale legevakt 2005).

Et mål har vært at det ikke skal være mulig for leseren å gjenkjenne informantene, samtidig som jeg har forsøkt å bevare innhold og eventuelle særtrekk som jeg mener kan ha betydning for forståelsen av resultatene. Historiene er bearbeidet ut fra slike anonymiseringshensyn, gjenkjenn-

bare karakteristika er fjernet, antall barn og alder er omskrevet osv. Jeg har av samme grunn valgt ikke å knytte utsagn og sitater til person. Den ene mannlige informant er den som lettest lar seg identifisere med utsagn og sitater i empirien. Jeg har som nevnt derfor valgt hunkjønns-benevnelser også på ham.

4 BESLUTNINGSPROSESSEN PÅ VEI MOT ANMELDELSE

Dette kapitlet er todelt. Den første delen er situasjonsbeskrivelser, som bakgrunnsbilder for anmeldelsesprosessen. Denne delen omhandler individuelle beskrivelser av de fem informantenes situasjon, voldsbilder fra familietiden før oppbrudd og atskillelse, og et punkt om de barna som er involvert. Å belyse barnas situasjon har vært viktig i seg selv. Men det antas også at barnas situasjon hadde en indirekte betydning i beslutningsprosessen.

Den andre delen belyser selve beslutningsprosessen på veien mot anmeldelse. Den omhandler faktorer jeg antar påvirker informantene mer direkte mot en beslutning å inngi anmeldelse; utvikling i voldsbildet, forventninger til politiet, tanker, følelser og andres meninger.

4.1 Situasjonsbeskrivelser fra perioden før anmeldelsen

Jeg har valgt korte situasjonsbeskrivelser fra og om hver informant for å gi et bilde av den kontekst hver og en har beskrevet, med fokus på voldsrelaterte opplevelser fra fire ekspartnere og en eks-svigersønn. Hensynet til informantenes anonymitet har vært styrende i beskrivelsenes utforming. Det dreier seg først og fremst om tiden fra familiebrudd og til anmeldelse, det jeg velger å kalle latenstiden. Beskrivelsene gir således langt fra noe helhetlig bilde av livssituasjonen til den enkelte, men er begrenset til det jeg oppfatter at de selv har vektlagt i samtaler med etterforsker ved anmeldelsen og med meg i intervjuet. Alle fem trekker i begge disse sammenhengene fram voldsrelaterte historier fra "familieperioden" både i anmeldelsene og i intervjuene. Det synes viktig for dem å belyse dette. Derfor har jeg valgt å inkludere dette.

4.1.1 Individuelle beskrivelser

Beskrivelsene er basert på en enkel analyse av anmeldelsesdokumentet, sammenholdt med intervjudata. I et narrativt perspektiv kunne det vært interessant å sammenholde bildet av familietiden og latenstiden slik dette er tolket og beskrevet i anmeldelsesdokumentene, og bildet de gir av samme i intervjuene. En slik komparativ analyse ligger imidlertid utenfor de rammer jeg har valgt for denne oppgaven.

Bente

Har vært samboende med anmeldte i to år. Samlivet før bruddet var preget av hans sjalusi og truende/kontrollerende adferd. Hun var redd for at han skulle ”klikke”. Forholdene ble ikke anmeldt. Flere voldsepisoder etter samlivsbruddet og til anmeldelse, over ca 1 år. Har daglig omsorg for felles barn, ordinær samværsordning.

Utløsende faktor ift anmeldelsen:

Siste voldsepisode: Hun og ekspartner møttes ifm samvær med felles barn. En krangel om samværsavtaler endte med at hun ble angrepet, så hun falt og slo opp sår på albue og kne. Trusler om å bli slått, å bli fratatt barnet pga. hennes udugelighet som mor og lignende hørte også med..

”Du føler deg litt liten fra før da. Mot en høy, svær mann som.... liksom – ja du vet jo aldri hva som kan skje da”

Opplevelse av situasjonen i forkant av anmeldelsen:

Beskrives som krisepreget.

Tidsforløp

Fra siste voldsepisode til anmeldelse: 14 dager.

Tok kontakt med Familierådgivningskontoret for råd angående barnet som hadde vært vitne til episoden, og ang. samværsordningen. Ble derfra henvist til politiet/ anmeldelse.

Hensikt med anmeldelsen:

Vise at hun ikke fant seg i en slik behandling

”Men mer bare liksom vise at dette her aksepterer jeg ikke, du får ikke gjøre sånn mot meg”

Siv

Har tidligere vært samboende med anmeldte i to år. Anmeldte forhold startet to år etter samlivsbrudd, med trakassering, mens barn hørte på. Har daglig omsorg for felles barn, vanlig samværsavtale.

Utløsende faktorer ift anmeldelse:

Kjefting og verbal trakassering ved henting/ bringing ifm samvær, tlf.- og SMS-trakassering. Skremmende og kontrollerende adferd, oppsøkte henne på bopel, framstod truende og forsøkte å trenge seg inn. Holdt henne under oppsikt. Etter hvert også drapstrusler overfor henne og hennes nye kjæreste, og fysisk angrep, mens barnet er til stede.

”Trakassering og trussel på mobiltelefon og hustelefon, og...(....)Og trua meg med å ta meg da, slå meg i hjel, drepe meg...ta ungene mine, skadegjøre den eldste da...han jeg har fra før...”

Situasjonen i forkant av anmeldelsen:

Hun tenkte hun ikke klarte å leve mer sånn som situasjonen var, hun hadde selvmordstanker og ønsket å bli innlagt. Trengte å få hjelp, en nøytral person å snakke med, å få råd hos politiet.

”For da var hodet så fullt og så gæli....at jeg egentlig hadde lyst til å bare ta livet og gi....ferdig med det, skulle jeg til å si.”

Tidsforløp til anmeldelse:

To mndr. fra starten på trakasseringen til anmeldelse.

Hensikt med anmeldelsen:

Ønsket at han ville forstå at det ikke gikk an å oppføre seg som han gjorde, og la henne være i fred.

Dagny

Separert fra anmeldte etter seks års samliv. Har daglig omsorg for felles barn, samværsavtale. Tre politiutrykninger ifm husbråk før samlivsbruddet. Fysisk og psykisk vold og overgrep i ekteskapet, har oppsøkt legevakt for behandling flere ganger, og søkt opphold på Krisesenteret. Ikke anmeldt. Forsøkte tidligere å ta sitt eget liv pga dette. En henvendelse til politiet vedr. ønske om besøksforbud i løpet av en femmånedersperiode etter separasjon.

Utløsende faktorer ift anmeldelse:

Hun anmeldte gjentatte trusler, drapstrusler, trakassering og utskjelling, forfølgelse og overvåking, samt fysisk angrep ved to anledninger, fordi hun gikk fra ham.

”Da han fant ut at et var en annen mann i mitt liv, da skulle han ødelegge mitt liv (.....) Han lovt at han skulle ta med barnet til Hjemlandet og at jeg aldri skulle få se det igjen og masse trusler....”.

Situasjonen i forkant av anmeldelsen:

Først og fremst redd for at han skal gjøre alvor av å stikke av til hjemlandet sitt med felles barn, det er begrunnelsen for hennes første henvendelse om besøksforbud. Situasjonen beskrives som et rent helvete.

”Jeg tror nok han hadde lyst til å ta livet av meg, fordi jeg hadde gjort det jeg hadde gjort ”

Tidsforløp:

De anmeldte forhold strakk seg over år fram til anmeldelsestidspunkt.

Hensikt med anmeldelsen:

Å få være i fred for anmeldte. Ønsket besøksforbud og beskyttelse mot kidnapping av barnet.

Eli

Innledet separasjon etter ni års ekteskap. Trusler bl.a. med våpen i ekteskapet, ikke anmeldt. Har delt daglig omsorg for felles barn, som er hver 2. uke hos mor og far.

Utløsende faktor:

Ekspartner trengte seg inn i huset, opptrådte trakasserende, truende og aggressivt overfor henne med barnet til stede. Framsatt drapstrusler mot henne og hennes nye kjæreste. Han karakteriseres som sint, forsmådd eller sjalu.

”Og da vart det mer intenst, mer konkret, han skulle ta en kniv, å kom å, ja... (.....) han skulle komme å ta mæ og min nye kjærest da. Og da hadd han ment kniv da, han skull kom å ta oss med kniv”

Situasjonen i forkant av anmeldelsen:

Føler frykt for ekspartneren, engstelig og redd for seg og særkullsbarn.

Tidsforløp:

To dager fra hendelse til anmeldelse.

Hensikt med anmeldelsen:

Få stoppet ham fra å gjennomføre drapstruslene.

” Æ tenkt at æ må bare anmeld`n, må bare få stoppa`n.”

Frida

Anmeldte var tidligere svigersønn. Har tidligere inngitt og trukket tilbake anmeldelse vedrørende drapstrusler mot seg selv, sin søster og datter. Anmeldte ble dømt og har sonet fengselsstraff for vold mot Fridas datter og søster.

”... truet han med å drepe henne og oss alle tre flere ganger, mange, på telefon....en natt kom det 28 oppringninger”

Utløsende faktor:

Eks-svigersønn ble arrestert for drapstrusler og brudd på besøksforbud overfor Fridas datter, ved å oppsøke henne på bolig med hensikt å drepe henne.

Først i kontakt m/ politiet som vitne i fm denne arrestasjonen, anmeldte så drapstrusler mot egen person og søster.

Situasjonsbeskrivelse:

Var sikker på at eks-svigersønnen var i stand til å gjennomføre drapstrusler overfor Fridas datter.

Tidsforløp:

Fire mndr fra drapstrusler var framsatt og til anmeldelse, og ni dager etter utløsende faktor

Hensikt med anmeldelsen:

Å styrke muligheten for videre fengsling.

”Æ følt vel at dem ikke var god nok, skull dæm få han fengsla så trengt dæm bevisan.”

4.1.2 Trusler og voldsepisoder før familiebruddet.

FUNN:

Fire av de fem beskriver trusler og truende adferd i den perioden de var samboende med eller i ”sviger-relasjon” til anmeldte. I familieperioden ble også tre utsatt for fysisk vold og mishandling. Alle de samboende oppgir partneren som dominerende, kontrollerende og sjalu i

samlivet. De oppgir kjeftbruk og sjikanering, skjellsord, svertende ord og uttrykk, og gjennomgående frykt for at partneren skulle ”klikke”. To oppgir at det innbefattet kontroller av mobiltelefon og PC. Den psykiske mishandlingen omfattet i noen tilfelle også andre familie-medlemmer direkte, særlig særkullsbarn. En har oppsøkt legevakt flere ganger pga. skader, og en har hatt opphold på krisesenter.

En vektlegger kulturelle årsaker til volden; hennes partner kom fra et muslimsk land hvor menns vold mot kvinner og barn ble beskrevet som normalt i familiene, og således også for partneren.

Kvinnene har levd i voldelige samliv fra 2 - 9 år. Ingen anmeldte de voldelige forholdene fra den perioden. En av dem var tre ganger i situasjoner der politiet ble tilkalt (i politiet benevnt som ”husbråksaker” – oftest loggført som OPS-saker; ”oppgjort på stedet”), men heller ikke hun valgte å anmelde ved disse anledninger. Den adgangen politiet selv har til å anmelde vold i nære relasjoner er fokusert og skjerpet inn fra sentralt hold det siste året. Materialet gir ikke grunnlag til å vurdere om politiet ved disse anledninger kunne eller burde sørget for at det ble reist offentlig påtale. Ingen av informantene valgte å inngi anmeldelse i forbindelse med oppbruddet fra et samliv med fysisk og/eller psykisk mishandling. De har først og fremst anmeldt forhold som har oppstått *etter* familiebruddet.

DRØFTELSE:

Kvinnene har ikke anmeldt til dels grove voldsepisoder så lenge relasjonen er tett og nær; tett og nær i betydningen av at de bodde sammen med voldsutøveren. Det styrkes av at den av kvinnene som hadde bruddet nærmest – de var fortsatt gift – forteller at hun opplevde det å anmelde ektefellen som forferdelig.

*...æ var jo gift me`n, far til ungan min, nei det (å anmelde) syns æ va forferdelig (....)
men når æ anmeldt `n hadd æ gått fra`n og bodd bort fra`n no`n uka...*

Forklaringer på hvorfor kvinner ikke bryter ut av – og eventuelt anmelder – vold fra samlivspartner er som innledningsvis nevnt mye omtalt i litteraturen. Det pekes på flere faktorer: Mannens makt og kontroll. Nedbrutt selvtillit, skam og selvforakt. Skyldfølelse, troen på hans påstander om hennes ansvar. Et håp om at det går over, om at partneren og samlivet endrer seg, bare hun ikke provoserer. Hensynet til barna. Redsel for at volden skal eskalere, for at hans

reaksjoner vil føre til en enda vanskeligere situasjon (Socialstyrelsen 2003, s.14, NOU 2003:31 s.57, Råkil 2002, s.72 - 76).

Fridas historie kan belyse dette nærmere: Hun anmeldte sin daværende svigersønn for vold mot Fridas søster. Hun trakk imidlertid anmeldelsen tilbake, etter innstendig bønn fra datteren, som ble truet med og fryktet represalier fra sin ektefelle. I denne saken ble imidlertid offentlig påtale reist, og svigersønnen ble dømt både for vold mot søsteren og datteren. Fridas tilfelle viser dessuten at også nærmeste familie til den voldsutsatte kan bli så styrt av voldsutøver at en anmeldelse om grov vold trekkes tilbake. Dette tilfellet viser hvor viktig det kan være at politiet tar ansvar for selv å forfølge saken selv om anmeldelsen trekkes. Først når svigersønnen satt fengslet var datteren i stand til å bryte og flytte fra ham med deres felles barn.

Praktiske og økonomiske forhold, som det å starte på bar bakke og rive opp relasjonen far/barn og andre familiære relasjoner, nevner ingen av mine informanter.

Det er de voldsrelaterte situasjonene som kommer fram i materialet når samlivstida berøres. Det sies ikke noe om andre forhold som kunne forårsaket bruddet. Det er for så vidt naturlig, med tanke på at det er som familievoldsofre de har valgt å delta i studien og la seg intervju.

4.1.3 Barna

FUNN:

Alle kvinnene i utvalget fikk i løpet av samlivet barn med anmeldte, og tre av fire hadde særkullsbarn med inn i samlivet. Til sammen har 10 barn eller barnebarn av informantene levd sammen med anmeldte over perioder fra 0 til 9 år, og barna var i alderen 1 år til 16 år ved samlivsbruddet. Tre av de fire fellesbarna bor hos mor, og har samværsavtale med far. Et av barna bor hver annen uke vekselvis hos mor og far.

Ingen forteller at barna har vært direkte rammet av fysisk vold, men alle fem oppgir at barn har vært til stede i voldsrelaterte situasjoner mellom de voksne. To barn har vært vitne til fysiske

overgrep, andre til konfliktfylte situasjoner med kjeftbruk, utskjelling og drapstrusler. Flere voldsepisoder skjer i situasjoner der foreldrene møtes i forbindelse med samvær, og både fellesbarn og særkullsbarn er vitner. Flere særkullsbarn var inkludert i truslene som ble framsatt overfor deres mødre. Et av disse barna har overhørt drapstrusler også rettet mot seg selv, uten ifølge mor å oppfatte at det var ham de var rettet mot. Et fellesbarn mottok over telefon fra far drapstrusler rettet mot mor. En av kvinnene oppgir partnerens brutalitet overfor hennes særkullsbarn (brølte horunge til ham, låste ham inne på rommet) som avgjørende for samlivsbruddet.

DRØFTELSE:

Tradisjonelt er det kvinnene som fokuseres i de sammenhenger der familievold settes på dagsorden. Barna i voldsutsatte familier er en gruppe som inntil nylig har vært lite synlig i den offentlige debatten. NOU 2003:31 slår fast at det påligger samfunnet et ansvar å styrke disse barnas situasjon og bringe volden til opphør. Det lever anslagsvis 30 000 barn i voldsutsatte familier i Norge. Det understrekes at de hjelpetiltak og virkemidler som eksisterer for å avhjelpe barnas situasjon må utvides og brukes i langt større utstrekning enn det som er tilfelle i dag (NOU 2003:31). Mørketallene antas å være store, og forskning viser at voldsutsatte kvinner underreporterer; de tror ikke at barna ser eller merker volden (Socialstyrelsen 2003). At barna ser, hører eller fornemmer volden betegnes noen ganger som at barna er ”vitne” til volden. En slik uttrykksform er imidlertid utilstrekkelig for å beskrive det barna opplever. Barna lever i volden, og er ikke tilskuere til volden i en virkelighet utenfor dem selv. Når noen angriper og skader den barnet er knyttet til, avhengig av og glad i, så angriper og skader vedkommende barnet selv (Per Isdal 2000 i NOU 2003: 1) De går i en kronisk beredskaps- og spenningstilstand, der energi og oppmerksomhet brukes til å se etter tegn på vold eller observere andres følelser og reaksjoner. De lever i en avhengighetsrelasjon, en komplementær relasjon, og jo yngre jo mer avhengige er de av de nære omsorgspersonene. Konsekvensene er sosial sårbarhet og psykisk, fysisk og sosial slitasje (NOU 2003:31). Nærmere behandling bl.a. av barnas behov for støtte har utgått, etter at kapitlet om hjelpeapparatet ble sløffet (jf. Kapittel 1).

4.2 Faktorer som påvirker beslutningsprosessen i latensperioden

Den delen inneholder, som nevnt innledningsvis i kapitlet, noen momenter som kan påvirke informantene i beslutningsprosessen på veien mot anmeldelse; utviklingen i voldsbildet, forventninger til politiet, tanker, følelser, handlinger og andres meninger.

4.2.1 Utviklingen av voldsbildet

FUNN:

Fire informanter beskriver vold, eller trusler om vold, i hele perioden etter familieoppløsning. Som konsekvens beskrives frykt og engstelse for seg selv og andre familiemedlemmer, særlig for særkullsbarn. Den femte, hadde tiden etter bruddet med et godt samarbeid om foreldreskapet til felles barn. Etter to år fikk hun ny kjæreste. Da endret dette seg dramatisk.

Og trua meg med å ta meg da, slå meg i hjel, drepe meg...ta ungene mine, skadegjøre den største da...(...) og så trua han med at han skulle ta han nye kjæresten (...) trussel om å drepe og slå i hjel og kjøre i hjel (...) og han kom på dørene til meg og slo i vindu og dører og sjekka garasje, og forlangte at jeg skulle åpne døra...

To av de andre opplevde også at det at de fikk seg ny kjæreste, var ”dråpen som fikk det til å renne over” for ekspartneren. Da dette ble kjent for ekspartneren, eskalerte trusselbildet fra kjefting, skjellsord og generelle trusler til konkrete drapstrusler overfor dem selv og den nye, episoder med inntrenging i bolig og fysiske angrep. Dette aktualiserte en anmeldelse.

Fire informanter beskriver en eller flere konkrete hendelser i latensperioden som utløsende faktorer ift anmeldelse. I disse tilfellene gikk det 2 – 14 dager fra siste hendelse til anmeldelse. Den siste gir bilder av en utvikling fra verbal kjefting og trakassering til drapstrusler og fysisk vold over 2 – 5 måneder.

DRØFTELSE:

Vi ser, som situasjonsbeskrivelsene foran også viser, volden som den utløsende faktoren, men den knyttes her an til mannens sjalusi, og hans forsøk på å forhindre at han mister kontrollen i relasjon til kvinnen. Mennenes forhold til barna sine antas å være en del av dette; man kan anta at

dette dreier seg om forsøk på å beholde kontroll over eller redsel for å miste kontakten med egne barn. Det kan oppleves som at en annen trer inn i hans sted, kanskje ikke bare i forhold til kvinnen, men også med hensyn til farsrollen.

Kommunikasjonsteorien kan brukes til å belyse par-relasjonen i voldelige forhold. I en komplementær relasjon er overgriper i en one-up-posisjon, og voldsofferet i en one-down-posisjon. Med utgangspunkt i begrepet kontroll, er posisjonene gjensidig avhengig av hverandre, og i stadig bevegelse. Det blir et spørsmål om kontroll, hvem som skal kontrollere hva om foregår i forholdet mellom dem, hvem som har definisjonsmakt (Schjødt og Egeland 1989).

Felles for alle informantene er at de opplever en eskalering av trussel- og voldsbildet. Det kan forstås slik at de voldsutsatte har utfordret posisjonene i den komplementære relasjonen allerede; - ved familiebruddet, ved å klare seg alene, ved å få ny kjæreste. I den grad kommunikasjonen omhandler brudd, er det i forbindelse med symmetriske (likeverdige) posisjoner, der konkurranse- og konfliktnivået økes til en av partene (eller begge) bryter sammen og underordner seg den andre. Mitt utgangspunkt er at relasjonstypene er i stadig bevegelse og utvikling. De er ikke statiske, og utvikler seg i samspill mellom partene og de kontekster de har stått og står i. Derfor inneholder enhver relasjon en kontinuerlig kamp mellom partene for å definere relasjonen. Volden i et parforhold (og ellers) kan ses som en kamp om posisjoner i forholdet mellom dem. Det kan forstås slik at volden er et uttrykk for at mannen griper til våpen når hans one-up-posisjon blir truet, for således å beholde sin posisjon.

4.2.2 Tanker, følelser og handlinger

Det følgende er de tanker, følelser og handlinger informantene beskriver i beslutningsprosessen, hva som talte for og hva som talte imot anmeldelse.

Fir av fem informanter forteller om mange og lange overveielser for og imot anmeldelse. Også den femte informanten veide for og imot et par dager før hun bestemte seg for å oppsøke politiet.

”Men, - det er standard – er det så lurt? Og det er jo mye att og fram og opp og ned: skal jeg, tørr jeg? Tar jeg sjansen på det her?”

Fire informanter var særlig redde for hvilke konsekvenser det kunne få for dem selv, barn og barnebarn hvis volden fikk fortsette uten reaksjoner. De opplevde at det var helt nødvendig å få stoppet voldsutøveren, og for å få hjelp til dette måtte de henvende seg til politiet.

”...jeg vart redd for ungene, jeg vart redd for å sende dem på skolen, jeg vart redd for å sende dem på barnehage og...jeg var redd sjøl for å vise meg ut gjennom dørene, skulle jeg til å si, for han hadde jo folk etter meg...”

Fire informanter oppgir at de tok kontakt med en eller flere instanser før anmeldelsen, enten for å få direkte hjelp til å komme ut av situasjonen, eller for å samle støtte for et standpunkt om å anmelde. De tenkte at anmeldelse ville forhindre videre voldsbruk fra hans side. En forteller at hun tenkte på at en anmeldelse ville bidra til bryte ned den makten hun opplevde at ekspartneren fortsatt hadde over henne. Det å sette ned foten, vise seg modig og sterk, ville dessuten gjøre henne til et mye bedre forbilde for sitt barn enn hvis hun lot det være.

”... man skal ikke gå rundt og føle seg verdiløs, og heller ikke gå rundt og være redd for at noen skal ha mer makt over deg enn du sjøl har. Og jeg ville heller ikke være et dårlig forbilde for sønnen min, og liksom gå rundt der og være kua og....redd for at noen skal gjøre deg noe vondt.”

Tre informanter oppgir at frykt for at noe skulle skje barna deres var med på veien mot anmeldelse. En informant oppgir at tanken på barna, at de trengte henne, bidro til å holde henne oppe i denne perioden.

En alvorlig innsigelse mot å anmelde volden var frykt for ikke å bli trodd av politiet. Usikkerhet om de kom til å bli tatt på alvor, bli trodd, og om volden var alvorlig nok til å kvalifisere til anmeldelse og straffeforfølgelse, plaget dem alle.

”Hadde noen sagt himmel, ka ska`n anmelde det her for da, du er jo kvitt`n, sant ja, så hadd æ kanskj itt. Kanskje hadd æ tenkt at kanskje det er mæ...”

To informanter hadde av den grunn samlet trusler og utskjellinger via opptak av samtaler og E-post- meldinger, med tanker på en eventuell anmeldelse. Slik kunne politiet selv lese og høre truslene.

Dessuten var tanker om ekspartnerens reaksjoner framtrædende, - frykten for hvilke konsekvenser det kunne få veide mot å anmelde.

En setter ord på at det var vanskelig å anmelde fordi man da måtte legge fram og offentliggjøre partnervolden overfor fremmede personer, og man vet ikke hvordan de vil reagere. En annen tenkte innimellom at det kanskje var like greit å la være, legge det hele bak seg og satse på at det ikke skulle skje igjen.

En opplevde at familiemedlemmer mente hun ikke skulle ta kontakt med politiet, familie-medlemmer som hadde hatt omgang med anmeldte. De mente hun måtte prøve å se dette fra hans side også. I hennes situasjon veide dette mot anmeldelse.

”Men da hadde det gått så lang tid siden det var slutt, så (.....) Så egentlig så var det ikke noe som talte imot, bortsett fra reaksjonen hans da..... Og den visste jeg jo kom til å bli heavy”.

”Æ følt at nok var nok...”

DRØFTELSE:

Materialet viser at beslutningen om å anmelde ekspartneren er en nøye gjennomtenkt og tidkrevende prosess. Det veies for og imot, og det søkes synspunkter og støtte hos relevante instanser. Dette er helt motsatt av hva sammenlignbare studier viser. I Vigrestads studie om voldtektsofre er det mest framtrædende mønsteret at politiet nærmest i sjokk blir kontaktet, i umiddelbar etterkant av overgrepet. Det har karakter av impulshandling (Vigrestad 2004 s.44). Noe lignende viser en kvantitativ studie fra Sverige, som omfatter voldsofre generelt. Den viser at anmeldelsen er en handling som skjer automatisk og instinktivt (Lindgren 1999, s.45). Derimot viser Vigrestad at voldtektsofrenes kvaler kommer sterkere inn i etterkant av anmeldelsen, bl.a. i forbindelse med opprettholdelse av anmeldelsen. Felles i resultatene ligger en drivkraft mot anmeldelse i ønsker om trygghet og beskyttelse mot volden og for å forhindre gjentakelse. Redselen for overgriper/ekspartner og nye overgrep gjør seg gjeldende også i Vigrestads studie, men i min studie omfatter denne redselen også særkulls barn og nye kjærester.

En informant knytter anmeldelsen til et ønske om å bryte ned makten hun føler ekspartneren har over henne. En feministisk analyse av vold i parforhold viser til at volden er et kjønns spesifikt mannlig problem, der voldens funksjon er å opprettholde en maktposisjon overfor kvinner. Som

basis ligger vårt mannsdominerte samfunnets legitimering og akseptering av slik voldsbruk. Mannens volds-, makt- og kontrollstrategier henger sammen med mangel på likestilling mellom kjønnene (Råkil 2002, s.19). Det gir grunnlag for å sette kritisk søkelys på den tradisjonelle kommunikasjonsteorien. Så vidt jeg kan se setter den relasjonsbegrepene inn i en samfunnmessig kontekst bare i form av eksempelbruk, det er dyadiske relasjoner som behandles. Dette inspirerer til å utforske teorien fra individ- eller par-nivå til samfunnsnivå. Her åpner det seg nye utfordringer i forskning rundt vold i nære relasjoner.

For mine informanter har redselen for ikke å bli trodd, eller ikke å bli tatt på alvor, også telt negativt i overveielsene om anmeldelse. Flere studier viser det samme (NOU 2003: 31, Vigrestad 2004). Hvorfor betyr det så mye å bli trodd? En åpenbar forklaring er at overgriperen da vil få sin straff, og motsatt, blir hun ikke trodd så vil han gå fri. Og hvis det skjer, kan belastningen faktisk bli enda større for den som anmelder; - da kommer engstelsen for hevnaksjoner og opptrapping av volden. Familievold er forbundet med skyld, skam og selvforakt. Ofre så vel som overgriper ønsker å holde det skjult (Råkil, 2002). En forklaring kan være at kvinnen vegrer seg mot den belastningen offentliggjøring av volden er, dersom de risikerer å ikke "vinne", ikke bli trodd. Eller møte dømmende holdninger, overfor en som lar seg mishandle.

Hvis vi tar utgangspunkt i den voldelige og komplementære relasjonen mellom voldsoffer og overgriper, så bringes en tredje part inn ved anmeldelsen. Det er rettsapparatet, ved dets frontlinje etterforskeren, som sitter med makten til å avgjøre troverdighet og dermed avgjøre den posisjonsdreiningen hun ønsker seg ift ekspartneren, dreining mot en one-up-posisjon. Således kan anmeldelsen ses som et ledd i en frigjøringsprosess fra ekspartneren, og betydningen av å bli trodd kan bli avgjørende i relasjonen mellom dem.

Betydningen av styrken i relasjonen mellom partene er heller ikke belyst teoretisk så vidt jeg vet. Det framkommer i materialet at anmeldelsen kommer først etter familiebrudd, og i hovedsak etter et stykke tid. Antar man at den komplementære relasjonen med tid og avstand har blitt svakere, kan vi kanskje snakke om anmeldelse i svekkede relasjoner, framfor nære relasjoner.

4.2.3 Holdninger og forventninger til anmeldelsen og politiet

FUNN:

På spørsmål om hva de tenkte at de skulle oppnå ved å inngi politianmeldelse, oppga fire informanter at de håpet det ville stoppe ekspartnerens krenkelser, og hindre ham i å utføre det han truet med. De ønsket fred for seg og barna, men var ikke selv i stand til å få slutt på situasjonen. De forventet at anmeldelsen til politiet skulle hjelpe dem med det. To av dem har klare forventninger til at ekspartneren vil holde seg unna, når han fikk høre at han var anmeldt til politiet. For den femte informanten var også det å få fred, gjennom fengsling av ekssvigersønnen, av avgjørende betydning for anmeldelse. For to handlet det om å hindre overgriperen fra å gjennomføre drapstruslene han hadde framsatt.

To ville vise ekspartneren at de ikke aksepterte eller fant seg i slik oppførsel, eller få ham til å forstå at han ikke kan handle som han gjorde. Én forventet å få noen å snakke med og rådføre seg med. Én ønsket med anmeldelsen å styrke sjansen for fengsling.

Holdninger og forventninger beskrives ofte i generelle termer, men også individuelle forventninger, knyttet til den konkrete situasjonen, antas å ha betydning. En av informantene beskriver en generell følelse av å være liten ift. politiet, og en respekt for politiets autoritet. En av de andre har en mer eksplisitt uttalt forventning om at politiet skulle hjelpe henne i å hindre at barnet hennes ble kidnappet av ekspartneren.

DRØFTELSE:

Både informantene og politiet har med seg tanker og erfaringer, holdninger og føringer inn i møter med andre. Forventninger til politiets innsats er også et element som kan påvirke informantenes valg i forhold til å kontakte politiet. Holdninger, og erfaringer kan videre påvirke hvordan kontakten med politiet faktisk oppleves. Det finnes en rekke undersøkelser, blant annet fra Sverige, som viser at forventninger og tillit til politiet avhenger av måten volds ofre og andre som har vært utsatt for kriminalitet møtes på fra politiets side. Forskning viser at publikum generelt har en positiv innstilling til politiet. De anser at politiet skjøtter sitt arbeid korrekt, og har gjerne høye forventninger og krav til politiet (Lindgren et. al 2001).

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress hevder at det er sannsynlig at familievoldsofre har en rekke forventninger til politiets innsats, som ikke blir oppfylt. De oppsummerer at vi vet lite konkret om hva disse forventningene består i, men det er grunn til å anta at de forventer at politiet skal gi dem beskyttelse mot volden.(Nkvts-notat 2004). Mitt materiale inneholder noen subjektive svar. Flere har forventninger, i hvert fall håp, om at en anmeldelse vil gjøre noe med voldsutøveren, han vil la dem i fred. Han vil besinne seg, slutte å være voldelig. Man kan anta at de håper det vil ha sin virkning bare at politiet gjør ham kjent med at de vet om volden. Det vil stoppe den eskaleringen av volden de ser for seg.

4.2.4 Andres påvirkninger på beslutningsprosessen

FUNN:

På spørsmål om behov for støtte fra noen eller noen å rådføre seg med knyttet til å gå til anmeldelse eller ikke, har informantene svart på hvem de faktisk snakket om anmeldelse, og som ga støtte til anmeldelsen. De har ikke svart på hvem de eventuelt kunne ha behov for støtte fra for øvrig. Alle legger vekt på at det var viktig ift beslutningen om anmeldelse at andre var enige med dem. Det var ikke bare de selv som opplevde alvoret i det de ble utsatt for.

(1) Støtte fra offentlige instanser:

To av informantene oppgir å ha hatt kontakter med offentlige instanser forut for og i tilknytning til anmeldelsen. Politiet, ved familievoldkoordinator og lokalt lensmannskontor ble aktivt oppsøkt for råd og drøftelse omkring anmeldelse. Det samme med advokat. Når familievernkontoret og behandlende psykolog ble nevnt, var det fordi de allerede hadde kontakt, og det ble naturlig en del av samtalene der. Alle disse instansene anbefalte/ga støtte til å anmelde volden. Familievernkontoret ga nyttig informasjon og viderehenvisning til politiets familievoldkoordinator. Dette gjorde det enklere å ta kontakt med politiet. Tre av informantene har ikke rådført seg hos noen i hjelpeapparatet, selv om deres vurderinger var relativt lange og tunge. Ingen oppgir å ha søkt råd hos lege eller andre deler av helse- eller sosialtjenesten. En opplyste at advokat og fylkesmannens manglende muligheter til å hjelpe henne bidro til at hun vendte seg til politiet for anmeldelse.

(2) Privat nettverk:

Som støttepersoner i informantenes private nettverk, er det venninner, familien, kjæresten og en involvert nabo som løftes fram. To forteller at gode venninner på mange måte står dem nærmere enn familien. Særlig har en venninne i lignende situasjon vært en viktig fortrolig for den ene. Hun mente venninnen hadde større forutsetninger til å forstå enn en som ikke har opplevd tilsvarende selv. Det trengtes heller ikke så mye forklaringer da. Når hun aktivt velger ikke å gå til sin familie med problemene, sier hun det er fordi hun da måtte forklare så mye, og det blir for nært.

Den andre sier hun skånet foreldrene, mens venner visste mer og var 100% til for henne.

”...den dagen du ikke har et nettverk står du på bar bakke og det er da du drar rett ned i kjeller`n. Når en ikke har det, at alt rakner rundt deg.”

For en av de andre derimot, var farens klare og sterke reaksjon for anmeldelse viktig. Det var betydningsfullt for avgjørelsen at han viste til hennes rett til å føle seg trygg i livet. Hun rådspurte også andre i familien, onkler, tanter og søskenbarn, og en tante medvirket aktivt og avgjørende til at anmeldelse ble gjennomført. I ettertid opplevde hun de som var positive til anmeldelsen som støttende, i motsetning til de som var negative. Hun er den eneste som nevner noen som argumenterer imot anmeldelse.

”Ja, dem som var imot, jeg hadde noen av dem også...som sa jeg måtte se det fra hans side også...”

Én informant opplyser at en eventuell bagatellisering av alvoret i saken fra andre, ville kunne ha påvirket henne til ikke å anmelde.

Tre av de fire kvinnene har nye kjærester i denne tiden, men bare en av dem oppgir at hun snakket med kjæresten, som også ble truet, om anmeldelse på forhånd. Det er rimelig å anta at de øvrige to også har gjort det. Det kommer ikke fram av materialet, men kan virke trolig siden begge disses kjærester også ble utsatt for trusler. En sjekk opp mot anmeldelsesdokumentene viser at disse forhold verken er nevnt eller tatt med som en del av anmeldelsen.

En av kvinnene oppgir at hun informerte sitt særkulls barn, som da var 16 år, før hun innga anmeldelse. Hun skiller bevisst mellom det å rådføre seg med andre voksne (kjæresten og en

nabo), og å *informere* datteren. Dette leder hen til spørsmål om hvorvidt, og eventuelt hvordan, barna ble informerte om anmeldelsen. Dette har ikke vært tema i intervjuene, og kan derfor ikke belyses. Én oppgir å ikke ha drøftet anmeldelsen med noen.

DRØFTELSE:

Voldsrammedes behov kan oppsummeres i to stikkord – hindre og lindre. Å beskytte familievoldsofre mot gjentatt viktimisering er primært politiets ansvar, mens andre, frivillige og offentlige instanser skal forebygge, støtte og behandle (Politidirektoratet 2002). Når anmeldelse skal tematiseres, ser det ut til at det er de profesjonelle aktører i straffesakskjeden (politi og advokat) som oppsøkes. Særlig politiets vurderinger om alvorsgrad og juridisk holdbarhet i saken hadde betydning. De ledet direkte til anmeldelse umiddelbart i to av sakene.

Informantene har motstridende opplevelser med familien. Jeg har ikke funnet litteratur som direkte belyser eller omhandler voldsutsatte og deres forhold til familien rundt kjernefamilien. Men generelt finnes det mye litteratur som beskriver hvor skambelagt og tabuisert vold i nære relasjoner er. Fornedrelsen og underkastelsen fører med seg skam, og det bryter ned selvfølelsen (Askeland m.fl. i Råkil 2002). Derfor skjules ofte volden, - kjernefamilien blir et system som gir små muligheter for innsyn (NOU 2003:31). Det synes i hvert fall å være slik at informantene er selektive, og vurderer hvem som skal få innsikt i situasjonen. De velger trolig ut den eller de som antas faktisk å kunne gi støtte, enten det er offentlige instanser eller i den private sfæren.

Å velge en som har opplevd tilsvarende selv som fortrolig og støttespiller, er en velkjent tankegang. Krisesentrene, incestsentrene og mangfoldige frivillige organisasjoner (f.eks. Anonyme Alkoholikere) har i utgangspunktet hatt en slik ideologisk tankegang. Å møte forståelse og bekreftelse fra viktige andre, og lett tilgjengelig mulighet til å anmelde, synes å være de viktigste påvirkningselementene i materialet.

Denne delen har gitt innsyn i hvilke støtter fire av fem informanter har valgt seg, og som har vært viktige for dem i forbindelse med selve anmeldelsesspørsmålet. Behov for og erfaringer med støtte fra det ordinære hjelpeapparatet i løpet av anmeldelsesprosessen, var tenkt belyst i eget

kapittel. Dette kapittelet har som tidligere nevnt utgått til fordel for grundigere behandling av familievoldsofrenes møter med politiet.

4.2.5 Om selve avgjørelsen

Hva sier informantene selv om selve avgjørelsen? De utløsende, straffbare forhold er beskrevet i anmeldelsesdokumentet (jf. pkt 4.1.1). Der fokuseres volden. Her følger noen informanternes egne utsagn, slik de ble beskrevet i intervjuet.

To beskriver selve avgjørelsen ganske likt:

”Til slutt så bare bestemt æ mæ.. Nok va nok”

De måtte bare anmelde, for å få slutt på situasjonen, for å stoppe voldsutøveren.

”Jeg var bare sånn: Å, jeg orker ikke EN dag til med dette her!”

To tok valget å anmelde i løpet av en samtale med politiet, der de begge opplevde å bli tatt på alvor, fikk støtte på alvoret i voldshandlingene og oppfordringer om å anmelde.

”Men...nei, det hjalp sånn å snakke med henne (politiets familievoldkoordinator) da, for da var jeg skikkelig fortvila”

For en informant ble situasjonen dramatisk da eks-svigersønnen ble pågrepet av politiet i ferd med å oppsøke informantens datter. For å hindre løslatelse fra varetekt, og styrke anklagersida i straffesaken mot eks-svigeresønnen, bestemte hun seg endelig for å anmelde drapstrusler fire måneder etter at de var framsatt. Hensynet til datter og barnebarn veide tyngst, deres sikkerhet var avgjørende for å trekke tilbake en tidligere anmeldelse, for samling av bevis, og for å anmelde denne gangen.

”Han kom for å dræp. Da va det itt`no væg uttom anmeldels”.

En informant hadde prøvd å få hjelp fra andre instanser i forhold til trusler om bortføring av felles barn (advokat, fylkesmann, familievernkontor). Da hun mislyktes med dette, stod politiet igjen.

Hun valgte da å anmelde, fordi hun håpet at det kunne bidra til å hindre ekspartneren å forlate landet med deres felles barn.

DRØFTELSE:

Sammenlignet med anmeldelsesdokumentene vektlegges ulike sider ved avgjørelsen om å gå til anmeldelse. I avhør fokuseres volden. I intervjuene var volden ”gitt”, og andre sider kunne fokuseres. Endres kontekst endres forklaring. Forskjellige kontekster gir forskjellige fortellinger. Med et sosialkonstruksjonistisk utgangspunkt betyr ikke det at noen av fortellingene er usanne, eller en fortelling er mer sann enn den andre. Det betyr at avgjørelsen er sammensatt, det er flere elementer som har betydning, men informantene vektlegger ulike elementer ettersom hvilken kontekst de står i.

Den ene informanten har blitt talskvinne for anmeldelse i forhold til andre i lignende situasjoner; dette har i ettertid blitt hennes flaggsak. Hun har reflektert mer enn de øvrige over hva som hindrer anmeldelse, og har prinsipielle tanker rundt dette. Hun er engasjert i temaet, og sier hun blir sint og fortvila når hun hører om andre som ikke anmelder.

4.3 Oppsummering: Forhåndstvil og forhåndstro

1. Det var bare informanter som har anmeldt forhold **etter** familiebruddet i mitt utvalg, selv om de opplevde vold i familieperioden. Ingen av dem har brukt anmeldelsen som brekkstang for å komme seg ut av forholdet. Det er i tråd med forskning og litteratur for øvrig at de har levd i voldelig forhold over tid, før de brøt ut.
2. Volden rammet også barn og barnebarn, som vitner til volden. Det er i tråd med nyere forskning og litteratur. Det ble framsatt trusler overfor særkullsbarn, som særlig ser ut til å være i en utsatt posisjon.
3. Informantene gikk gjennom en tidkrevende prosess med mye tvil og tro – avveininger for og imot. Resultatet skiller seg fra forskning om voldsofre generelt og voldtektsofre, de anmelder mer impulsivt og umiddelbart etter overgrepet.
4. Forventninger om hjelp fra politiet til å få en slutt på voldssituasjonen og få være i fred, var den viktigste drivkraften mot anmeldelse. Det er i tråd med inntrenasjonal forskning, som viser at kriminalitetsofre generelt har en positiv innstilling til politiet og politiets

hjelpsomhet og muligheter. Fra før finnes det lite forskning om familievoldsofres forventninger i forbindelse med anmeldelse.

5. Rådføring i privat nettverk var vanligere enn rådføring fra offentlige instanser. Det var store forskjeller i om venner eller familie ble foretrukket som fortrolige eller rådgivere.
6. Hjelpeapparatet var nærmest fraværende i denne fasen, og bare til stede der behandlingskontakt var etablert fra før. Rådgivere innenfor politi- og rettsvesen ble foretrukket.
7. Hvem man rådfører seg med var nøye vurdert, i motsetning til hva gjelder voldsofre og voldtektsofre generelt, jfr. pkt 3.
8. Å bli møtt med forståelse og bekreftelse fra viktige andre, og lett tilgjengelig mulighet til å anmelde synes å ha vært de viktigste elementene som fremmer anmeldelse.
9. Noen nevner redsel for represalier og øking av volden som viktigste faktor mot anmeldelse.
10. Redselen for ikke å bli trodd av politiet taler mot anmeldelse. Dette er også i tråd med annen forskning om voldsofre generelt.

5 FAMILIEVOLDSDOFRES MØTER MED POLITIET

Dette kapitlet belyser hva som foregår i møter mellom politi og voldsoffer, med særlig vekt på positive og negative elementer slik informantene opplevde det. Min tanke var i utgangspunktet å samle informasjon begrenset til møtet med etterforsker i avhøret, ved anmeldelsen, men det viste seg at informantene selv trakk fram andre kontakter med politiet, fra tidligere, og kontakter direkte relatert til anmeldelsen. Det er naturlig å inkludere disse, både fordi de har hatt betydning for informantene, og fordi det gir et mer allsidig bilde i studiet av familievoldsofres møter med politiet. Vi har i forrige kapittel sett at slik kontakt direkte kan innvirke på anmeldelsesbeslutningen. I dette kapitlet er fokus rettet mot hvordan den enkelte opplever selve møtene.

For å gi oversikt, presenteres innledningsvis de kontaktpunktene informantene har oppgitt, samt resultat ved intervju tidspunktet. Deretter følger en del om kontaktpunkter før anmeldelsen, før avhøret ved anmeldelsen blir behandlet. Et punkt om påtalemyndigheten som del av politiet er også med. Resultatene av anmeldelsen avslutter kapitlet.

5.1 Oversikt over informantenes kontakter med politiet⁵ og resultat i saken

	Kontakter m politiet før bruddet	Kontakter i latensperioden	Anmeldelsen	Kontakter i etterkant av anm	Resultat i saken
<i>Bente</i>		2 kontakter med politiets familievoldskordinator	Avhør ved anmeldelsen	Tlf. vedrørende opprettholdelse av anmeldelsen	Oversendt til konfliktrådsbehandling
<i>Siv</i>	Tilfeldig møte ifm trafikkkontroll	På lensmannskontoret for å drøfte anmeldelse	Avhør ved anmeldelsen	Tlf. vedrørende opprettholdelse av anmeldelsen	Anmeldelsen opprettholdt
<i>Dagny</i>	3 tilkallelser ifm husbråk	Henvendelse vedrørende besøksforbud	Avhør ved anmeldelsen	Nytt avhør ifm etterforskning av saken	Uavklart
<i>Eli</i>			Avhør ved anmeldelsen	Tlf. vedrørende opprettholdelse av anmeldelsen etterpå	Anmeldelsen trukket
<i>Frida</i>	Ved avhør og anmeldelse av tidligere svigersønn	Telefonisk kontakt og vitneavhør ifm arrestasjon	Avhør ved anmeldelsen	Tlf. ifm etterforskningen og vitnemål	Varetektsfengsling og rettergang

⁵ Kontakt med påtalemyndigheten er her utelatt.

Informantene forteller altså om over 10 ulike kontaktpunkter med politiet i perioden før familiebrudd og i latensperioden og i forbindelse med selve anmeldelsen. Som oversikten viser, var det bare en av dem som bestemte seg og møtte opp på politistasjonen for å anmelde, uten å ha vært i kontakt med politiet på forhånd. Av de andre fire tok to kontakt med politiet for å drøfte anmeldelse eller ikke, en hadde tidligere søkt om besøksforbud men ikke fått det innvilget, og den siste tok kontakt ift en akutt truende situasjon et familiemedlem var i.

5.2 Om Politiet

Politiet er den representanten for samfunnet som voldsofre generelt oftest kommer i kontakt med. Som nevnt innledningsvis kan møtet med det offentlige strafferettsapparatet ofte oppleves som et nytt overgrep, der den hjelpetrengende ofte må begrunne og fremme sitt eget behov for hjelp og legitimere sine behov (Politidirektoratet: Håndbok 2002). Undersøkelser viser at negative reaksjoner fra politiets side kan føre til en forverring av offerets sårbare posisjon. Møtet med politiet utgjør derfor et kritisk punkt for hvordan offeret framover kommer til å håndtere sin situasjon (Lindgren 2001).

Politiet har i møter med anmeldere og familievoldsofre, så vel som med publikum generelt, med seg institusjonelle føringer, kunnskaper, holdninger og erfaringer som påvirker deres måte å håndtere kontakten på. De institusjonelle føringene er generelt lagt i den såkalte påtaleinstruksen, som pålegger tjenestemannen å ”alltid opptre rolig og hensynsfullt og foreta avhør på en sann måte som er egnet til å framkalle en klar og sannferdig forklaring og som tar rimelig hensyn til vitnet” (forskrift om ordningen av påtalemyndigheten § 8-6).

Retningslinjer for politiet for behandling av voldssaker i nære relasjoner, vektlegger at politiet, når de gjøres kjent med vold i nære relasjoner, skal vurdere beskyttelsestiltak for å skjerme de voldsutsatte, og fortløpende vurdere opp- eller nedtrapping av tiltakene. De skal vurdere straks-tiltak, og eventuelle anbefalinger til de truede vedrørende egenopptreden (Politidirektoratet: Håndbok 2002).

5.3 Kontakter med politiet før anmeldelse

I det følgende behandles informantenes opplevelser av møter *før* anmeldelse. Forskning viser at den første kontakten med politiet har betydning for hvordan voldsofre forholder seg til politiet og straffesaksprosessen videre (Lindgren 2001).

Da to av informantene tok kontakt med politiet før anmeldelsen, gjorde de det som en del av beslutningsprosessen mot anmeldelse. Den ene kontaktet politiets familievoldkoordinator, den andre tok kontakt med det stedlige lensmannskontor.

5.3.1 Hos politiet før anmeldelse

5.3.1.1 Kontakt med familievoldkoordinator

I 2003 ble det opprettet familievoldkoordinatorer i alle politidistrikt i landet. Opprettelsen var begrunnet i et ønske om å heve kompetansenivået og styrke politiets innsats overfor volds- og trusselutsatte kvinner spesielt, og senke terskelen for anmeldelser i denne type saker.

FUNN:

Etter råd fra Familievernkontoret kontaktet en av informantene familievoldkoordinator (fvk), og fikk avtale med henne straks. Fvk sa de ”riktige” tingene: Det var riktig å komme, det straffbare forholdet var alvorlig. Fvk hadde kunnskap og erfaringer, hun fulgte opp, og viste både omsorg og handlekraft. Hun fulgte informanten til Barnevernsvakta, så hun kunne få snakke om barnas situasjon, og hun fulgte henne videre til etterforsker for avhør og formell anmeldelse. Informanten karakteriserer kontakten med fvk som helt fantastisk.

5.3.1.2 På lensmannskontoret

FUNN:

Én informant oppsøkte i utgangspunktet lensmannskontoret for å få råd, tips og ideer på hvordan hun selv kunne håndtere den situasjonen hun var oppe i. Hun hadde ingen avtale, men hadde med seg en slektning fordi hun trengte en hånd å holde i. Hun ble mottatt av uniformert kvinnelig politibetjent. Hun hadde med seg opptak og lagrede meldinger på mobiltelefonen sin for å

dokumentere truslene hun var utsatt for. Betjenten lyttet til telefonen og leste meldingene, noterte og skrev rapport. Hun brukte dessuten mye tid på å få informanten til å forstå at hun hadde gjort et riktig valg med å komme til politistasjonen, og at det var riktig å anmelde. Det var også ”*godt å få vite at man ikke er aleine*” som offer for partnervold, godt å høre at ”*dere er mange*”. Det viktigste for informanten var at hennes historie ble mottatt som en alvorlig sak, hun ble tatt på alvor og hun karakteriserer dette som et positivt møte

Hun fikk informasjon om voldsalarm og besøksforbud, men klarte ikke å forstå og framsette sine behov i forhold til dette. Hun var klarere på andre behov, bl.a. for et hjelpetilbud, der hun kunne få anledning til å snakke om barna og sin totale livssituasjon. Politiet kunne imidlertid verken gi henne informasjon om eller henvisning til andre hjelpere, og denne mangelen på informasjon opplevdes negativt. I stedet fikk hun oppfordring om å ringe dem om det var noe hun ville prate om, eller hadde problemer med. Hun var av den oppfatning at det gjør man bare ikke, når man har det sånn som hun hadde det. Terskelen er for høy. Det er politiet og/eller hjelperne, som har fått kjennskap til historien, som må ta initiativ, oppsøke og sjekke ut hvordan det går.

” Hvis det er noe du vil prate om så bare ring oss (.....)Og du GJØR IKKE sånt, sjø. Det er nesten bedre de tar kontakt med deg.”

”Ellers blir det til at man prøve å skjule at det ikke går bra, og å skjule er det verste en kan gjøre.”

Dette var kanskje noe av grunnen til at hun allikevel satt igjen en følelse av ikke å ha oppnådd noe etter dette møtet.

DRØFTELSE:

Begge disse informantene opplevde i hovedsak disse møtene som gode, positive møter, og samtale førte til anmeldelse, den første umiddelbart, den andre dagen etter. Det kan synes som politiets evne til å lytte, og deres bedømmelse av krenkelsene som alvorlig, har vært en god støtte. Sammen med den praktiske håndteringen ifm anmeldelse, har det hatt avgjørende betydning for beslutning om anmeldelse på det tidspunktet. Hadde de blitt møtt negativt, og kanskje blitt frarådet anmeldelse i stedet, kan man anta at det ville resultert i et valg om ikke å anmelde.

Til tross for at rettssystemet er avhengig av kriminalitetsofres medvirkning, ser ikke nødvendigvis politiet det slik. Problemet er først og fremst holdningen som ofre møtes med, der de ses som perifere aktører i prosessen (Lindgren 2002). De to informantenes erfaringer er ikke slik. De vektlegger at de ble tatt alvorlig, ble trodd og ble rådet til anmeldelse som positivt. Jeg tolker det slik at de begge i møte med politiet fikk en følelse av at det var viktig og riktig å anmelde, at det faktisk også var ønskelig fra politiets side. Politiet brukte mye tid på å forklare dette, og ”*det var bra du kom*”.

Ved melding om familievold skal politiet vurdere bruk av nødvendige beskyttelsestiltak, og sørge for at ofre for og trusler settes i kontakt med etater, institusjoner og organisasjoner som kan tilby adekvat hjelp (Politidirektoratet 2002). Informasjonen politiet ga, synes i disse eksemplene også å være viktig, særlig om beskyttelsestiltak. Begge hadde også bekymringer for barn, som de ønsket profesjonell hjelp til. Det opplevdes positivt for den som fikk samtale med barnevernet, og tilsvarende negativt for den som ikke fikk hjelp til kontakt om dette viktige temaet.

5.3.3 ”Husbråk”

Den av informantene som har hatt fortalt om flest kontakter med politiet før anmeldelsen, fortalte om en omfattende og alvorlig mishandling fra samlivsårene. I utgangspunktet var det irrelevant informasjon ift. mitt ønske om å belyse møter tettest mulig relatert til anmeldelsen (jf. temaene/ forskningsspørsmålene). Etter hvert viste det seg imidlertid at politiet hadde vært tilkalt ved flere av disse situasjonene (OBS-saker, jfr. pkt. 4.1.2). Mens informantenes møter for øvrig stort sett dreier seg om møter med etterforskere og samtaler på kontorer, er dette møter hjemme hos henne og daværende ektefelle. Og dette er møter med politiets operative tjeneste, ute i felten. Siden dette bidrar til en bredere belysning av temaet familievoldsofres situasjon og møter med politiet, har jeg valgt å ta det med.

FUNN:

Generelt ønsket informanten å holde politiet ute i slike situasjoner. Det begrunnet hun med at hun ikke ønsket noe drama.

” Jeg ønsket å holde politiet ute av dette her hele veien jeg. Fordi at vi hadde felles

barn og ønsket ikke noe drama rundt situasjonen. Jeg ønsket bare at det skulle bli slutt

Dessuten mente hun det var en skam forbundet med det å involvere utenforstående, ”og det at det blir registrert i journaler og papirer”. Hun ønsket bare at det skulle bli slutt så hun fikk fred. Videre forteller hun at hun i disse situasjonene var mer opptatt av partneren, hva han hadde gjort, enn hvordan politiet håndterte situasjonene. Men hun mener å huske at de roet ned gemyttene. En gang er hun overbevist om at han ville ha drept henne med et slagvåpen han hadde, hvis hun ikke hadde fått tilkalt politiet. Forslått og elendig brakte de henne først til sykehus og seinere til krisesenteret, men hun mener at de ikke spurte om anmeldelse. Til tross for denne håndfaste hjelpen, slår informanten fast at hun aldri har tenkt på politiet som hjelp.

” Når jeg står og sier at han har gitt meg juling, så går man (politiet) jo kanskje ikke inn og godsnakker med ham som har gitt meg juling”.

DRØFTELSE:

Dette kan være en bekreftelse på at vold i nære relasjoner er skambelagt, og at det derfor er ønskelig å skjule for innsyn, jf. pkt. 4.2.4. Det er først når det nærmest står om livet at det er aktuelt å tilkalle politiet. En annen tolkning kan være at hun fryktet for enda mer ”drama”, kanskje fordi hun ikke hadde tillit til at politiet ville klare å ordne opp. Sammenholdt med at hun aldri har tenkt på politiet som en hjelp, kan en slik tolkning være rimelig. Det kan også være at hun rett og slett ikke ønsket at ektefellen skulle komme i politiets søkelys. Noen kvinner er knyttet til mannen gjennom omsorgsfølelse og gode stunder mellom slagene. Den som er i en underordnet posisjon, får det følelsesmessige arbeidet med å bekrefte den andre, på den måten blir hun selv bekreftet. Å være mannens støttespiller gir henne verdi (Askeland m.fl. i Råkil 2002).

5.3.4 Vitneavhør

FUNN:

En informant henvendte seg flere ganger til politiet i forbindelse med arrestasjon og varetektsfengslig av eks-svigersønnen. Hun ba om å bli avhørt, og i avhøret ba hun om at hennes notater, video- og lydopptak skulle vedlegges straffesaken. I avhøret opplevde hun at politiet ikke ga seg

tid til å lytte, og hun følte seg avvist. Hun fikk høre at opptakene hennes ikke hadde betydning, fordi de kunne manipuleres. Hele hennes bevismateriale ble vurdert som verdiløst. Dessuten ble det sagt at gjerningsmannen generelt har en god sak i retten, det skal mye til å opprettholde fengslingen.

”det va dårlig. Han hadd`ittj tida, båndan meint han kunn bare manipuleresoig hadd`itt...verdi i rættten, og så sa`n at han (gjerningsmannen) ofte har en god sak...”

DRØFTELSE:

Denne informanten framstår som en aktiv pådriver. Hun opplevde at politiet ikke tok den livstruende situasjonen til datteren hennes alvorlig nok. Hun var redd for at de ikke var dyktige nok ift det kommende fengslingsmøtet, slik at varetektsfengslingen ikke ble opprettholdt. I et kommunikasjonsteoretisk perspektiv kan man i utgangspunktet plassere henne i en ”one-up-posisjon”. Hun mener å ha kunnskaper som politiet trenger for å gjøre jobben sin, hun inntar en ekspertrolle, med førstehånds kjennskap til hva anmeldte har gjort. Det er imidlertid ikke slik hun blir møtt. Hennes kunnskaper blir grundig nedvurder av etterforskeren i avhøret, som til syvende og sist har makten til å definere betydningen av opptakene, og er eksperten på rettspraksis.

5.4 Avhøret ved anmeldelsen, og oppfølgende kontakter.

Denne delen vil gå nærmere inn på avhøret, eller forklaringen, ved anmeldelsen.

5.4.1 Avhørsprosessen

Jeg har valgt å belyse avhøret og oppfølgende kontakter separat fra tidligere møter med politiet. Avhøret av fornærmede har en spesiell funksjon og målsetning som gjør det forskjellig fra politiets andre kontakter med publikum. Det er som regel politiets første steg i selve etterforskningen av familievoldsaker. Avhøret skal kartlegge sider ved saken som er av betydning for den videre straffesaksgangen. Den skal munne ut i en rapport som følger saken videre. Rapporten skrives av etterforsker, som regel underveis i avhøret, og skal være anmelders forklaring. Anmelderen innestår for innholdet ved å underskrive (Gunnerød 2005, s 68).

I familievoldsakene skal politiet bestrebe seg på å gjennomføre en rask og effektiv etterforskning, bruke tvangsmidler målrettet, foreta en rask avgjørelse og bidra til hurtig iring. (Politidirektoratet: Håndbok 2002.

Håndbok for politiets behandling av familievoldssaker skisserer bl.a. hva en anmeldelse bør omfatte, foruten fornærmedes forklaring om de mulige straffbare forhold:

Muligheten for å ha tilropsperson tilstede (støtteperson for fornærmede)

Fornærmede gjøres kjent med ordningen med bistandsadvokat før forklaring inngis

Det skal gis informasjon om erstatning/statlig voldsoffererstatning

Det skal gis informasjon om og vurderes behov for voldsalarm og besøksforbud

Dersom barn er involvert skal det gjøres en vurdering av bekymringsmelding til barnevernet.

Det skal gis informasjon om mulige støttetiltak og sikkerhetstiltak videre i prosessen

5.4.1.1 Oppmøte til anmeldelse

Tre av informantene hadde avtale og var ventet da de kom til anmeldelsen, mens to kom uanmeldt. Det forårsaket mange kjedelige timer i publikumshallen for den ene. Hun satt og spekulerte på hvem fra politiet hun så, som hun skulle få prate med. Hun tror den lange ventetiden kan få folk til å tenke at det får bli en annen dag, eller rett å slett la være. Hun skjønner at folk ikke gidder mer, men bare går derifra. Ut fra hennes tankegang, bidrar ikke lang ventetid til sentrale myndigheters målsetning om å senke terskelen for anmeldelser. Hun antar tvert imot:

”Ja dæm håpe vel å bli kvitt dæm som ikke orke å vent da kanskje”

DRØFTELSE:

Denne informanten var de eneste som ikke tidligere hadde vært i kontakt med politiet. En forklaring på den lange ventetiden kunne være politiets tidspress og manglende ressurser. Hennes forklaring kan illustrere en negativ holdning til politiet. Dette samsvarer ikke med den allmenne holdningen vi finner fra annen forskning, som viser at kriminalitetsofre generelt har stor tillit til politiet (jf. kap. 4.3.2).

5.4.1.2 Forklaringen: Positive elementer

To av informantene opplevde å få god tid til komme med det budskapet som de hadde, og alt ble satt ned på papiret. De fikk snakke åpent, og de opplevde det positivt at etterforsker var grundig og nøye.

Den ene beskriver at hun ble møtt med et godt håndtrykk, det var blikkontakt og det gjorde at hun følte seg velkommen. Hun opplevde under avhøret å bli 100% forstått, hun opplevde å bli ivaretatt, og hun fikk gjennom adekvate spørsmål hjelp til anmeldelsen.

”Første gangen jeg kom så hadde jeg en kjempe-ok mann som forstår meg 100% og lover meg besøksforbud, voldsalarm og alt som er.

Den andre oppsummerer:

”Æ følt at ho behandla mæ or`ntlig, ho villa hør på mæ, men så va ho my ynger enn han andren, va sikkert ferskar ette..... og hadd sikkert gått ein ber skole enn han, som sikkert satt mykje mer ferskt i ho, dem lære vel mer om sånne ting i dag”

Hun hadde noen spørsmål til etterforsker mens de satt der, som etterforskeren ikke ville svare på. Det opplevdes tillitsvekkende at etterforsker viste stor forståelse for at hun stilte disse spørsmålene, og ga god forklaring på hvorfor hun ikke kunne få svar.

En tredje opplevde å bli møtt med alvor og seriøsitet, gjennom måten etterforsker var på, snakket på, spurte henne ut på. I likhet med de andre to, var det betydningsfullt for henne at han bekreftet alvorret i saken, at det var riktig å anmelde det. Det viktigste for henne var at hun ble tatt på alvor.

” Han var alvorlig, og æ følt at han tok mæ, at han tok saken med mæ alvorlig og seriøst (...) og æ syns æ minnes at æ spurt`n etter at æ ha fortalt det mest grunnleggan om han syns det her va alvorlig nok og da sa`n ja, det syns han”.

En var under avhøret redd for at hun kunne komme til å trekke anmeldelsen tilbake, til tross for at hun hadde bestemt seg.

”Men det synes jeg var så bra, for han...han på avhøret, han sa: Ja, jeg håper liksom at du ikke trekker det her da, for det er så mange som gjør det”

Hun syntes det var flott å få denne advarselen, det hjalp henne å tenke at hun skulle klare det.

”For en sånn person som har psyka deg ned kan fort psyke deg ned til å gjøre noe sånt også”

DRØFTELSE:

Et narrativt utgangspunkt, som har sin forankring i sosialkonstruksjonismen, er at mennesker influerer hverandre, konstruerer og dekonstruerer hverandre, gjennom historier og handlinger (Haaland 2005). Slik sett handler et avhør om det samme som en hvilken som helst annen samtale mellom to mennesker. Dypest sett handler terapi om å ”identifisere” krenkelsen, for deretter å bistå mennesker med å gjenopprette, ivareta og styrke egen verdighet (Haaland 2005). Det er mulig å trekke en parallell fra terapien til avhøret. Også der handler det om å identifisere krenkelsen, det straffbare forholdet. Alle informantene, enten i formøter med politiet, eller i avhøret, er opptatt av hvordan de ble møtt. God tid, grundighet, nøyaktighet, ordentlighet, seriøsitet er ord de bruker.

Når politiet opptrer forståelsesfullt, lyttende og ivaretakende opplever de å bli tatt på alvor. Uttrykket ”Å bli tatt på alvor” går igjen som viktigste beskrivelse for det positive. Jeg oppfatter at de i det legger å bli møtt med verdighet og respekt. Omvendt kan man dermed si at alle avhør dypest sett kan ha terapeutisk effekt. Utgangspunktet er felles – en krenkelse. Den terapeutiske effekten beror på om avhøret bidrar til å styrke egen verdighet, på slike måter som informantene vektlegger. Da føler de seg velkomne og får til å åpne seg, slik kan man anta at det også blir et bedre avhør rettslig sett. En engelsk studie om voldsofrene generelt har vist at de vurderte politiets omtenkksomhet, og det å bli tatt på alvor, som viktigere enn at konkrete etterforskningsresultater (Lindgren et. al 2001). Mitt materiale kan hverken bekrefte eller avkrefte dette. Tatt i betraktning situasjonen informantene står i, og forventningene de har presentert, kan man tenke seg at de er mer opptatt av etterforskningsresultat.

5.4.1.3 Forklaringen, negative elementer

Alle avhørene dreide seg først og fremst om nedtegning av den forklaringen som informantene ga. Begge de informantene som hadde hatt formøter, opplevde å måtte forklare seg på nytt, repetere historien sin for en ny person. Det opplevdes unødvendig og ille.

”Og det som er verst, det er jo at da måtte jeg begynne å repetere det på nytt igjen.”

Særlig to informanter opplevde selve nedtegningen av forholdene de ønsket å anmelde som en veldig treg prosess. Etterforsker stilte spørsmål og skrev stykkevis ned det de fortalte på papir, så på data, gjentok spørsmål, leste opp, og de bekreftet eller korrigerter. Det tok lang tid og virket kaotisk.

”Og så tar ting tid. Først så sitter han og skriver på papiret, og så sier du ting ti ganger, og så tilføyer han, og så spør han om det samme igjen som du snakka om for et kvarter siden. Så du føler at du repeterer deg litt sjøl. Og så samtidig – så skal han jo føre inn....”

”Men det verste var kanskje at han satt først og skrev på papiret, så du fikk liksom ikke den kontakten med han.

I: I starten?

Ja. Eller egentlig under hele – for han var så opptatt av å skrive ting”

Det var spørsmål om tidfesting av ulike hendelser til år, årstid, måneder, ordbruk og andre detaljer. Det opplevdes vanskelig, en sier hun ikke hadde noen sjanse til å huske, men samtidig ønsket hun å kunne gi svar. Hun er redd spørsmålene førte til at hun antydte tidspunkter som hun egentlig ikke hadde grunnlag for å antyde.

Når han spør da: Du klar itt å husk på litt mer nøyaktig, så vil du jo gjerne det, så det blir kanskje litt gjetning...

Dette opplevdes dumt og unødvendig.

En av informantene beskriver at mens etterforsker skrev, ble hun sittende og kikket i luften og i veggen, det ga det rom for mange ubehagelige tanker. Det å gå så i detaljer likedan. Hun tenkte på hva konsekvensene av det som ble sagt ville bli, hun tenkte på ham som hadde stått henne nær, hun tenkte på hvordan reaksjonene hans ville bli.

”Og så tok det liksom så lang tid, og da vart det sånn der...stift, og så begynner du å tenke, og så blir du kanskje litt sånn lei deg....det blir litt mye følelser på en gang.

Det gikk følelsesmessig inn på henne, og hun ble mer redd og lei seg. Hun, og flere av de andre, tenkte på om etterforskeren ville tro henne eller ikke. Det manglet jo konkrete bevis. To av de andre informantene hadde av samme grunn samlet beviser som de brakte med seg. Hele prosessen ble karakterisert som ekkel og ubehagelig.

En annen beskriver at prosessen gjorde henne litt stressa, hun lurte på om han ikke snart hadde fått nok, om hun hadde sagt det som var av betydning. Hun tenkte at siden hun verken var lemlestet eller voldtatt, så var hun kanskje ikke et ”riktig” eller ”verdig” offer.

Ja det var det som var i huet ditt først og fremst. Er dette herre nok, liksom, æ e ikke lemlestra ...og voldtatt og sånn.

Hun var i løpet av redegjørelsen hele tiden redd for om det var hun som overreagerte. En tredje ble mer og mer nervøs og følte seg liten, ikke bare som en generell respekt for politiet, men også fordi det aktualiserte en redsel for at etterforskeren ikke skulle tro henne.

En fikk under avhøret vite at han som hadde krenket henne var innkalt samme tid, og satt og ventet på å komme inn til avhør. Hun risikerte å møte ham. Redselen for hva som kunne skje gjorde det vanskelig for å tenke på det hun egentlig var der for.

”Ja, jeg fikk ikke til å tenke – jeg vart sånn – jeg satt med hjertet oppi her og...hva skjer nå? Ja, ja, tar han - går han til angrep på meg? Å ja, greit – vi er på en politistasjon – Sånn: Han får nå bare gjøre det da...”

Avhøret karakteriseres av den grunn som skremmende, hun syntes det var fælt å sitte der.

To av informantene ønsker bruk av lydbandopptak av forklaringen som alternativ til skriveprosessen i avhøret. Så kunne rapportskrivningen skje etterpå. Det ville spare dem for mye. En ønsket enten bruk av opptaker, eller at to etterforskere er til stede for å hindre dårlig behandling;

”for da kan ingen sitte og rakke ned på en, og det kan bevises, det som blir sagt underveis i avhøret”.

To opplevde at politiet kjente til deres ekspartner fra før. Den ene reagerte negativt på denne informasjonen. Det opplevdes usaklig, hun mente det burde holdes utenfor. Det gjorde henne urolig, hun ble redd for partiskhet, for at politiet skulle ta parti for ham, mot henne.

Den andre syntes det var positivt, fordi etterforskeren da også visste at han hadde et rulleblad som inneholdt vold og kriminalitet. Da forstod han at hun trengte hjelp, og hun fikk nærmest lovnad om voldsalarm og besøksforbud, ”det skulle ikke være noe problem”.

En tok opp at hun ble avbrutt av at andre kom inn, om noe så trivielt som en kakeinvitasjon til etterforskeren. Det virket forstyrrende, og bidro til at hun ikke følte seg tatt helt på alvor. Ingen forteller at de fikk tilbud om kaffe, eller pause, men det opplevde flere som greit, det viktigste for dem var at de ble tatt på alvor.

DRØFTELSE:

På den negative siden trer bilder av en langsommelig og detaljert forklaringsprosess fram. Den opplevdes unødvendig, ille, skremmende, fæl, ekkel og vanskelig. Det var ille å stå over tid i en situasjon der venting gjorde at ubehagelige tanker fikk rom. Det ser ut til at ubehaget er knyttet til uro og usikkerhet fordi de var redde for ikke å bli trodd, det manglet konkrete bevis. De var redde for at volden ikke var alvorlig nok, at de ikke var ”verdige” voldsofre. Ubehagelig er også frykt for hva reaksjonene vil bli, en usikkerhet om hvorvidt konsekvensene vil bli som de forventet. Det ser ut til at overveielsene fra før beslutningen om anmeldelse ble tatt blir vekket til live igjen, i hvert fall aktualisert, i avhøret. Det kan fornemmes en parallell prosess hos de to deltakerne. Mens etterforsker er opptatt av å få nedtegnet rapport om en mulig kriminell gjerning, har fornærmede det følelsesmessig vanskelig og har tankene sine andre steder enn om detaljer. Det kan også se ut som at detaljerte spørsmål kan føre til at enkelte føler seg presset til å gi svar som ikke var riktige. Det setter fokus på nødvendigheten av forklaringer om hvorfor spørsmål stilles, samt etterforskers bevissthet om hvilken påvirkning de kan ha i avhørssituasjonen.

Fra egen hverdag har jeg erfaringer med at etterforskere problematiserer det å stille vanskelige spørsmål i avhør, spørsmål som f.eks. kan oppleves svært personlige, intime eller krenkende. Det er ikke noe i mitt materiale som viser at fornærmede er opptatt av det samme. Detaljerte spørsmål er nevnt, men da i sammenheng med at de ble en påminnelse om den tiden da forholdet mellom ekspartene var nært.

Jeg ser i utgangspunktet relasjonen mellom etterforsker og fornærmet som en komplementær relasjon, der etterforsker er representanten for rettssystemet som avgjør straffbarhet, fornærmede den som ber om en slik avgjørelse i hennes favør. Den fornærmede er utrygg og sårbar. For å få en meningsfull kommunikasjon under avhør forutsettes det derfor ”at tjenestemannen/kvinnen fremstår som vennlig, lyttende og empatisk. Dette er avgjørende for at et likeverdig konver-

sasjonsforhold skal kunne etableres” (Politidirektoratet 2002). Denne føringen fra Politidirektoratet for avhør av familievoldsofre er todelt. Det skal etableres et konversasjonsforhold, og det skal være likeverdig. Konversasjon er definert som ”(underholdende) samtale” (Norske ordbøker, www.dokpro.uio.no). Det er grunn til å reise spørsmål om det i det hele tatt er mulig å skape et likeverdig konversasjonsforhold i en komplementær relasjon. I hvert fall når konversasjonens ramme er et avhør, ledet av den ene som har en jobb å gjøre, mens den andre er usikker og utilpass.

Voldsofres møte med politi og straffesakskjeden kan oppleves som et nytt overgrep (Lindgren 2001, s. 135). Det er lykkeligvis ikke noe i materialet om avhørene som viser til et så dramatisk resultat.

5.4.1.4 Avhørsrapporten som felles produkt

FUNN:

To av informantene fortalte om selve avhørsrapporten. Som nevnt innledningsvis, skal den være anmelders forklaring, som nedtegnes av etterforsker. En av informantene opplevde at etterforsker valgte ut ting av det hun sa, det han synes var viktig av det hun hadde sagt, mens han utelot ting som var viktig for henne. Den andre hadde motsatt erfaring, etterforskeren spurte henne om hva hun mente var viktig å få ned på papiret. Slik opplevde hun at han hjalp henne å skrive hennes anmeldelse.

DRØFTELSE:

Her synliggjøres motstridende erfaringer, som gir først og fremst etterlater et inntrykk av at måten rapporten arbeides med fra politiets side er svært individuell, og varierer fra etterforsker til etterforsker. Den ene illustrerer et ”one-down-posisjon” ift. etterforsker. Det er etterforsker som definerer rapportens innhold, til tross for at det skal være informantens forklaring. Den andre etterforskeren ser derimot ut til å ha inntatt en ”ikke-vite-posisjon”, beskrevet av Anderson og Goolishian i den banebrytende artikkelen ”The client is the expert: A not knowing approach to therapy.” (McNamee og Gergen 1992). De beskriver ”ikke-vite-posisjonen” som en grunnleggende holdning eller innstilling der terapeuten gjennom sin kommunikasjon uttrykker

ekte nysgjerrighet og ønske om å vite mer om det som blir sagt, i stedet for å uttrykke forutinntatte oppfatninger og forventninger.

Denne etterforskeren har lagt av seg sin ekspertrolle i forhold til rapportens faktiske innhold. Han vet av erfaring hvordan rapporten skal se ut, men ikke hva som skal stå i den. Således opplever informanten både å få hjelp, men hun opplever også selv å inneha ekspertrollen når det gjelder hva rapportens innhold skal være. Det kan tolkes som en sekvens i en parallell relasjon.

5.4.1.5 Informasjon

Som nevnt innledningsvis har politiet retningslinjer som sier at familievoldsofre ved anmeldelsen bør gjøres kjent med bistandsadvokat- og erstatningsordninger, voldsalarm og besøksforbud og mulige støttetiltak.

FUNN:

I to av avhørene ble voldsalarm og besøksforbud tematisert. En av de andre sier at hun ikke ble orientert om muligheter for voldsalarm eller besøksforbud. I hvor stor grad de øvrige temaene ble berørt vites ikke.

DRØFTELSE:

Et avhør er et møte mellom en representant for en institusjon og en enkeltperson. Publikum har ulik kunnskap om politiet, og har varierende tilgang på hjelp og rådgivning med hensyn til hvordan politiet fungerer og hvordan saken vil bli behandlet (Gunnerød 2004). Avhøret blir en arena for å forklare seg, men også for å stille spørsmål og tilegne seg kunnskaper om den prosessen de er oppe i. Det er uklart i hvor stor grad informasjon har blitt gitt.

5.5 Relasjonen etterforsker/anmelder

De store forskjellene informantene opplevde i ulike møter med politiet, har gjort det interessant å se nærmere på om det fantes noe i materialet som belyste det direkte samspillet mellom dem og politiets representanter på godt og vondt.

FUNN:

En av informantene hadde en opplevelse av at hun og etterforsker kommuniserte, fordi han kom med tilbakemeldinger og spørsmål, og nikket bekræftende da hun fortalte hva som hadde skjedd. Han stilte konkrete spørsmål som ga henne tillit til at han visste hva som var viktig for å komme noen vei med anmeldelsen. Og han forstod at hun trengte hjelp.

”...få komme med det budskapet jeg har da og la meg få være åpen. Også det med å stille spørsmål, , ikke bare sitte og skrive, men også komme med tilbakemeldinger og spørsmål, slik at man føler at man har en kommunikasjon, at man kommuniserer med det mennesket som sitter og skal ta imot den anmeldelsen.”

En av de andre vektlegger at etterforsker tok imot henne og saken med alvor og seriøsitet, gjennom måten han var på, snakket på, spurte henne ut på. Han signaliserte en politiautoritet, som nå tok henne på alvor, og det opplevdes veldig greit.

En tredje var i nytt avhør etter at ekspartneren hadde avgitt forklaring. Da opplevde hun at etterforsker angrep henne, fra hun kom inn på kontoret, rakk ned på henne, han hadde en sånn tone og holdning til henne som hun aldri hadde opplevd før.

”Han satt og provoserte meg hele veien, og at han hadde snakket med min eks og historien var ikke slik som jeg hadde forklart den.”

Han argumenterte mot henne, og manglet forståelse for hennes situasjon:

”Problemet er at jeg aldri ville få det ut hvis det havner i Farslandet. Det hadde han (etterforskeren) liten forståelse for: Han var jo far til ungen og han måtte jo få lov til å ta med seg ungen hjem.(...) Han skjønnte virkelig ikke hva mitt problem med å sende henne til Farslandet var”

En av de andre opplevde det samme, at politiet tok parti for ekspartneren i foreldretvisten, og argumenterte mot henne.

”Han sa: (...) han kan ta med seg ungen akkurat kor han vil (...) Æ mått itt innbilde meg at æ kunn hindre det”

Måten hun ble behandlet på, gjorde at det ”fløt over” for henne. For dette møtet ender med at hun ble målløs, hun blir sittende å undre seg over hva som egentlig foregikk i hodet til etterforskeren. Så utbrøt hun:

”Jeg tror du bare rett og slett er en drittsekk, for sånn som du behandler meg”

Hun mente behandlingen hun fikk hang sammen med kjønnsbetingede holdninger i politiet, og gav følgende råd:

”Fjern arrogante holdninger som at dumme kvinner som går inn i forhold med voldelige menn nærmest liker å bli dengt”.

Hun mener hun fikk avslag på besøksforbud fordi hun hadde kalt en offentlig tjenestemann for en drittsekk, og fikk det senere bekreftet av andre i politiet.

DRØFTELSE:

Her tydeliggjøres eksempler på god kommunikasjon, som bidrar til at relasjonen mellom anmelder og etterforsker oppleves positivt. God kommunikasjon er her konkrete spørsmål og tilbakemeldinger fra etterforsker, samtidig som han kommuniserte analogt et positivt, bekreftende budskap. Å kommunisere forståelse og alvor er også positivt. Politimyndighet, gjennom kontekstmarkører som uniform, politihus osv kan også oppleves som en positiv analog kommunikasjon.

I utgangspunktet har jeg generelt gitt relasjonen mellom etterforsker og fornærmet beskrivelsen komplementær relasjon. Det gjelder selvsagt ikke alltid, og relasjoner mellom mennesker utfordres og endres stadig. Samspeillet mellom mennesker kan karakteriseres som et sirkulært spill. Noen ganger bidrar den enkelte til fruktbare samspill, og gode relasjoner. Andre ganger kan man være del av et sirkulært motspill. Da kan man bli fristet til å tillegge den andre parten bestemte personlighetsegenskaper (Røkenes og Hanssen 2002). To av informantene kommer inn i verbale krangler med politiets representant. Det skjer etter anmeldelsen, som begge hadde en positiv opplevelse av. Det gjelder ikke det anmeldte forholdet, men hvordan de håndterer foreldreskap og samværsutfordringer. Man kan tolke dette slik, at de går inn i et sirkulært motspill, for å posisjonere seg i en symmetrisk relasjon. Mange maktkamper kan analyseres og forstås i lys av at partene ikke godtar forskjeller og vil ha en mer symmetrisk relasjon (Røkenes og Hansen 2002). Men man kan også se det slik, at de kjemper for posisjonsbytte i en komplementær relasjon: Politirepresentanten inntar en ”one-up-posisjon” i fravær av, eller på vegne av barnefaren, som informantene har gjort og gjør opprør mot. Da kan bruk av skjellsordet ”drittsekk” blir et middel for å prøve å få det til.

Samspeilet over kan også forstås i et holdningsperspektiv. I kap. 4.2.3 beskrives holdninger og forventninger fra informantenes side i forhold til anmeldelsen. Men forskning viser at politiet har også sine holdninger overfor voldsofre. Holdninger som møter ofre i straffesaksgangen er et problem. De ses på som perifere aktører i prosessen, de mangler rettslig status til tross for at deres medvirkning i straffesaksprosessen er avgjørende i bekjempelsen av kriminalitet. Politiet ser det slett ikke alltid slik. Kriminalitetsofre ignoreres ofte helt når nødvendig informasjon er frambrakt, eller når de oppleves som ”dårlig” vitne (Lindgren 2001, s.141-162). Dette er holdninger politiet selv er klar over og ønsker å forandre gjennom fvk-ordningen (Nkvts-notat 2004).

Politiets stereotypiske idealbilde av kvinnemishandlingens ofre er beskrevet slik: Hun skal være edru og klart kunne redegjøre for et hendelsesforløp, hvor hun passivt har latt seg ganske alvorlig mishandle, og er siden samarbeidsvillig, hun anmelder mannen, forlater ham og står fast ved sin forklaring under hele rettergangen, hvorpå hun begynner et nytt liv med en mann som ikke mishandler henne. Da utgjør hun ikke noe problem for politi og påtalemyndighet (Olavsdotter i Lindgren et. al 2001, s. 34). Rettspraksis viser også at rettsapparatet mistenkeliggjør voldtektsofre gjennom utspørring om vandel, vektlegging på motstand og utfordrende klesdrakt (Vigrestad 2004). Erfaringer fra praksis tilsier at dette er holdninger som er overførbare til kvinnehandling i nære relasjoner. I tillegg har jeg gjennom mitt arbeid med familievoldsofre opplevd mange hentydninger, også fra politiet selv, om at anmeldelser kan være uttrykk for hevn, eller et ledd i en pågående kamp mellom partene om felles barn. På den andre siden har kriminalitetsofre høye forventninger til politiet. Internasjonal forskning viser at mennesker generelt har en positiv holdning og innstilling til politiet, og dermed stiller høye krav. Man forventer at politiet skal akseptere forklaringen som gis og opptre korrekt (Lindgren et. al 2001).

I tillegg til overnevnte, er vold i nære relasjoner fremdeles et tabubelagt tema. Voldens funksjon i nære relasjoner er å kontrollere, ydmyke og nedverdige en andre parten, det er skambelagt å bli utsatt for dette, og særlig når utøveren er en livspartner, foreldre eller barn (Råkil 2002, s. 17). Tilsammen danner dette et viktig bakteppe i å forstå hvordan relasjoner mellom politi og familievoldsofre kan påvirkes til å utvikle seg i positiv eller negativ retning.

5.6 Likheter/ forskjeller mellom andre kontaktpunkter og avhøret:

FUNN:

De to informantene som hadde oppsøkt politiet før anmeldelsen, opplevde til dels store forskjeller mellom formøtet og avhøret. De beskriver formøtene med god tid, de ble lyttet til og de fikk støtte på alvor og ble ivaretatt. Den ene beskriver forskjeller klart: Fra et varmt møte med et engasjert og støttende medmenneske, til et avhør med en mer stiv, mannlig etterforsker. Hun fortalte om overgrepene i begge samtaler, men beskriver en vektlegging av henne som person og hennes egne reaksjoner i samtalen. Avhøret etterpå var preget av detaljer, tidspunkter og gjentakelser. Anmeldelsen bar preg av at *"han skulle gjøre jobben sin, skrive saken sin"*. Den gode følelsen av *"Yes! Nå har jeg gjort det"*, forsvant i det formelle avhøret med gjentakende spørsmål om alle detaljer. Hun beskriver personrelaterte forskjeller som kjønn og engasjement, og klima (varme/ kulde).

En annen var i to avhør i forbindelse med anmeldelsen, to avhør som beskrives som særdeles forskjellige. Ved anmeldelsen ble hun møtt med forståelse, ivaretagelse og hjelp. Etter at eks-partneren har blitt avhørt, møtte hun til avhør med en annen etterforsker, og ble konfrontert med eks-partnerens forklaring. Ved dette avhøret følte hun seg hånet og beskyldt for å være løgner. Hun får referert det hun opplever som sårende sverting og oppspinn fra eks-partneren om henne, dernest opplever hun at etterforsker tror ham og ikke henne, tar parti for ham og ikke henne, og tar stilling i foreldrekonflikten mellom dem; - med de konsekvenser dette får for besøksforbudet og muligheter for å beskytte barnet og seg selv. Mens hun var redd for at barnet hennes skulle bli bortført til eks-partnerens hjemland, ble hun konfrontert med:

"Hvorfor sier du barnet mitt - med en sånn frekk og hånlig tone - nå sier du det igjen, nå sa du barnet mitt. Hvorfor sitter du og sier barnet mitt hele tiden. -"

Det hun opplevde som verst i møtet, var at etterforskeren tok stilling for den andre parten i foreldrekonflikten, han var på eks-partnerens side. Hun følte seg anklaget og forvirret, fordi hun hadde blitt forespeilet besøksforbud, og reagerte på avslag.

"Også sitter han og sier hvorfor jeg trodde jeg skulle få besøksforbud., hva var det som fikk deg til å tro at jeg skulle få besøksforbud (...) bare fordi han hadde dratt meg etter håret og slengt meg ut fra butikken."

DRØFTELSE:

Det kommer fram en forskjell på den institusjonelle samtalen som avhøret er, med en klar hensikt og ramme, og andre samtaler, jf. punkt 5.2.2. Man kan anta at det i avhøret er mindre plass til personlig ytringer, diskusjoner osv. I de oppfølgende samtalene har kanskje etterforsker stått mer fritt. Det personlige uttrykk, innbefattet holdninger og meninger, blir tydeligere.

5.7 Påtalemyndigheten

Politiet foretar etterforskningen av familievoldsakene. Når etterforskningen er avsluttet, tar påtalemyndigheten stilling til om saken skal forfølges rettslig eller henlegges. Selv om politi og påtalemyndighet har ulike roller, er påtalemyndigheten på laveste nivå integrert i politiet.⁶ Opprinnelig var familievoldsofres møter med påtalemyndigheten tenkt som eget kapittel. Slik resultatet ble, har jeg valgt å innlemme det i dette kapitlet.

FUNN:

Alle hadde rutinemessig fått brev etter anmeldelsen, der anmeldelsen bekreftes og ansvarshavende påtalejurist er navngitt som kontaktperson vedrørende saken. På spørsmål om kontakt med påtalemyndigheten svarte fire av informantene at de ikke hadde vært i kontakt med påtalemyndigheten. Tre av dem visste ikke hva det var, eller hvilken rolle påtalemyndigheten innehar. En fikk assosiasjoner til ”*en haug med rettssaker og dommer*”. Ved spørsmål husket flere av dem brevet, men ingen husket om det stod noe navn.

En informant vet at påtalemyndigheten i hennes sak var juristen som tok avgjørelsen om avslag vedr. besøksforbudet, på bakgrunn av det etterforskeren hadde skrevet på anmeldelsesdokumentet. Hun mente det var feil at en slik viktig avgjørelse ble tatt på grunnlag av en etterforskers bilde av sak og person, fordi det lett farges av kommunikasjonen dem imellom.

En av informantene hadde selv tatt kontakt med påtaleansvarlig, da hun ringte for å tilby bevismateriale. Siden ringte hun henne flere ganger, men opplevde liten støtte eller hjelp i

⁶ Statsadvokatene og Riksadvokaten utgjør det høyere påtalenivået, og er organisert utenfor politiet.

forhold til sine forberedelser til vitnemål. Hun opplevde det tvert imot som uforståelig at hun ble nektet kopi av bevismaterialet hun hadde levert inn, og som hun trengte for å huske bedre i forhold til vitnemålet.

DRØFTELSE:

Det kan oppsummeres liten eller ingen kontakt mellom påtaleansvarlig jurist og fornærmede, heller ikke i forhold til vitneforberedelse. Det er forbausende at informantene i så liten grad har kjennskap til hvem som tar den endelige avgjørelsen i deres sak, enten det blir henleggelse eller straffeforfølgelse. Dette forsterker inntrykket fra Sveriges erfaringer om at kriminalitetsofre ikke riktig klarer å skille mellom politi og påtalemyndighet og hvordan ansvaret fordeles dem imellom. Man kan anta at det betyr uvitenhet om klageadgang og klageprosedyre, og er således et anslag mot rettssikkerheten. Internasjonal forskning viser at voldsofre generelt ikke er like fornøyde med påtalemyndigheten som med politiet. Årsakene til misnøyen henger først og fremst sammen med sakens utfall, og mangel på informasjon (Lindgren 2001). Bekreftelsesbrevet ser ut til å ha liten hensikt, som informasjon, sett fra offerets ståsted.

5.8 Resultater sett i forhold til forventninger

Oppnådde informantene det de hadde ønsket med anmeldelsen?

Fire av informantene håpet på at anmeldelsen skulle føre til at eks-partnerene lot dem i fred og holdt seg unna, når de fikk høre at de var anmeldt. To av disse opplevde at politiet i løpet av påfølgende måneder ikke tok den forventede kontakten med ekspartneren. De ble i stedet til slutt kontaktet og fikk spørsmål om de opprettholdt anmeldelsen. Den ene fikk informasjon om, og valgte konfliktrådsbehandling som alternativ til straffesaksbehandling. Den andre trakk anmeldelsen. Det hadde gått meningsløs lang tid. Det hadde også roet seg mellom partene, og hun var redd for at det kunne bli bråk igjen dersom han nå fikk vite at hun hadde anmeldt ham.

”Og det va han (politiet) enig i, at det kanskje kunn vær en sånn ekstra fyrstikk på bålet, og da var æ vel i løpet av den samtalen bestemt på at æ kom til å trekk den tilbake.”

Hun sitter igjen med en opplevelse av at det ikke er vits i å anmelde, det skjer allikevel ingen ting.

Den tredje hadde heller ikke hørt noe fra politiet, og trodde saken var henlagt, da hun etter et år fikk en henvendelse med spørsmål om hun opprettholdt saken. Hun valgte etter ny overveielse å gjøre det, fordi hun ville vise ham at han ikke kunne behandle henne slik han hadde gjort. Men også hun betraktet anmeldelsen som meningsløs. For en var situasjonen uavklart ved intervjutidspunktet, fordi ekspartneren oppholdt seg utenlands. Den femte oppnådde fred for seg og sin familie umiddelbart, gjennom varetektsfengsling, rettergang og fellede dom.

5.9 Oppsummering: Drittsekk og bare helt fantastisk

Her presenteres oppsummeringsvis de viktigste funnene om avhørsprosessen og etterfølgende kontaktpunkter med politiet:

1. Det hadde stor betydning hvordan man ble møtt av politiet i avhøret ved anmeldelsen. Det viktigste var å bli tatt på alvor. Dette underbygges av annen forskning om voldsofre generelt. Om det opplevdes viktigere enn hvordan etterforskningsresultatene ble, vites ikke. Forskningsresultater viser at å bli tatt på alvor er viktigere enn resultatene for voldsofre generelt.
2. Når politiet var ivaretakende og imøtekommende, hadde god tid, viste grundighet, alvor og forståelse, lyttet og bekreftet alvor i saken, opplevdes det positivt.
3. Avhør kan ha terapeutisk effekt, i betydningen å styrke fornærmedes verdighet. Dette finnes det støtte for i terapeutisk litteratur, bl.a. av sosialkonstruksjonistisk karakter.
4. Når politiet møter anmelder med verdighet, kan det få betydning for kvaliteten på forklaringen, og kan således ha en positiv effekt i forhold til rettssikkerheten.
5. Å være nødt til å gjenta overgrepshistorien opplevdes plagsomt og unødvendig.
6. Avhøret opplevdes negativt når det var langtekkelig, kaotisk og kunstig. Etterforskers skrivning virket hemmende på kontakten.
7. Avbrudd av andre i avhøret virket forstyrrende.
8. Avhøret opplevdes vanskelig, når detaljer skulle erindres og beskrives i overgrepshistorien.
9. Detaljerte spørsmål kan påvirke anmelderen til å gi svar hun ikke er sikker på.

10. Mens etterforskeren var opptatt av å innhente og rapportere faktum, kunne fornærmede i økende bli grad nervøs og stresset, føle seg liten og dum og være opptatt av:
 - om hun ble trodd eller ikke
 - om anmeldelsesgrunnlaget var alvorlig nok
 - mangelen på håndfaste bevis
 - reaksjonene hun fryktet kunne komme fra den hun anmeldte.
11. Noen samlet bevis før de gikk til anmeldelse.
12. Noen ønsket at avhøret gjennomføres med lydopptak, som alternativ til rapportskrivningen.
13. Det varierte om etterforsker eller anmelder avgjorde hva rapporten skulle inneholde. Det kan gjenspeile ulike relasjoner mellom ulike etterforsker/anmelderpar.
14. Konkrete spørsmål og tilbakemeldinger kommunisert analogt, med for eksempel bekreftende nikk, opplevdes positivt.
15. Det er eksempler på at møter mellom politi og fornærmet utviklet seg til verbale krangler om sidetemaer.
16. Relasjonen som utvikles mellom politi og fornærmet påvirkes av holdninger partene har med seg inn i relasjonen. Dette er synliggjort i tidligere forskning.
17. Samme offer med det samme anmeldelsesgrunnlag opplevde ulike møter med politiet i anmeldelsesprosessen svært forskjellig. Det er uvisst om forskjellene skyldes ulike tjensteutøveres personlighet, ulike politiroller, og/eller andre forhold.
18. Det er eksempler på at politiet oppleves partisk, tar stilling i konflikten mellom anmelder og den anmeldte, til fordel for den anmeldte.
19. Ulike tjensteutøvere ga ulike eller motstridende signaler, f.eks. i forhold til beskyttelses-tiltak.
20. Kunnskapen om og kontakten med påtalemyndigheten var minimal. Det er i tråd med annen forskning.
21. Brevet som rutinemessig bekrefter anmeldelsen hadde ingen hensikt som informasjonskilde for ofrene.
22. Det kan reises spørsmål om offersidens rettssikkerhet blir ivaretatt, med hensyn til innsikt om klageadgang og klageprosedyre.
23. Flere saker blir liggende i månedsvis uten at anmeldte ble kontaktet.
24. Noen trekker konklusjonen at det ikke hadde noen hensikt å anmelde.

Ikke overraskende viser dette at de negative elementene vektlegges og gis størst plass av informantene. Det betyr ikke nødvendigvis at avhøret som helhet opplevdes negativt. Helhetlig sett var to informanter godt fornøyde med avhøret, to var fornøyd med måten de ble møtt, men syntes avhøret gikk svært tregt og var ubehagelig, og for en var avhøret en gjennomført ubehagelig opplevelse.

6 Avslutning

Tematikken som er behandlet i denne studien er framkommet gjennom to spørsmål jeg mange ganger har blitt stilt overfor i min kliniske hverdag. Det første er stilt av politi og hjelpeapparat, men først og fremst av familievoldsofre selv, i våre samtaler: ”Hvorfor anmeldte jeg ikke før?” Gjennom å utforske hvilke faktorer fem familievoldsofre selv vektlegger om hva som påvirket dem i beslutningsprosessen, er det framkommet noen svar. Svarene er sammenholdt med forskning og litteratur som kan relateres til temaet. Det er oppsummert i pkt. 4.3.

Det andre spørsmålet er stilt fra flere hold i politiet, ut ifra et seriøst ønske om å gi familievoldsofre og de fornærmede generelt en best mulig ivaretagelse: ”Hvordan opplever de oss, når de kommer for å anmelde?”. De er smertelig klar over at negative opplevelser fra ofre og pårørendes side har konsekvenser for politiets omdømme og publikums tillit. Jeg har utforsket konkrete opplevelser av politiet, slik informantene har erfart det, med særlig blick på avhøret ved anmeldelsen. Det har framkommet en del svar, som er oppsummert i pkt. 5.6 foran. Svarene er ivrig etterspurt. Så gjenstår utfordringen: om resultatene også kan gjøres anvendbare i politi-verdenen.

Prosessen og resultatene har avlet fram mange nye innfallsvinkler og problemstillinger som jeg håper kan inspirere til videre forskning. Jeg skal bare nevne noen:

Ulike kvantitative undersøkelser ville vært bra, med utgangspunkt i samme temaer og resultatene, det ville kunne verifisere resultatenes generaliserbarhet og gi mer sammenlignbarhet i forhold til andre undersøkelser.

Det er naturligvis en fristende tanke å gå nærmere inn på forholdet mellom politi og familievoldsofre. Det er gjort lite forskning på norske politiavhør, og i den grad det er gjort, har det dreid seg om avhør av mistenkte, og ikke ofre.⁷ Direkte observerende studier fra avhørsrommet, eller av videoopptak som etter hvert blir tatt i bruk, ville bringe fram ny kunnskap om innhold, kommunikasjon og relasjonsbygging mellom fornærmede og politi.

Og hva med ”husbråk-sakene - OPS-sakene”, og den uttrykkende, operative tjenestens funksjon og praksis i direkte kontakt med familiene. Hvordan behandles disse sakene, hva slags resultater oppnås? Og barna – hvordan blir deres stemme hørt i rettsapparat og hjelpeapparat; hva med dommeravhørene, hva med behovet for støtte og hjelp?

En annen innfallsvinkel å følge videre er den voldsutsatte familien. Mye forskning er gjort på kvinnemishandling og menn som voldsutøvere. Følger vi sporet å hindre og å lindre, er det så vidt jeg vet lite forskning på hvilken rolle familie og venner spiller, - den voldsutsatte familiens nettverk.

Det er også tankevekkende at de voldsutsatte familiene er viet så liten oppmerksomhet i familierapifeltet. Hvorfor gjenspeiles ikke temaet i Fokus på familien, hva gjøres i terapirommene, hva med de høye terskler for kontakt til hjelpeapparatet?

Til slutt:

Arbeidet med denne studien har vært både krevende og meningsfylt. Ved veis ende er ettertankenes stund kommet. Blant de mange, vil jeg avslutte med disse: Til tross for at fokus i denne studien har vært familievoldsofre og anmeldelsesprosessen, har det vært umulig ikke å la seg berøre av informantenes liv, og tilknytning til en voldsutøvende mann. Likeledes informantenes evne til å tåle, og kjempe. Men aller mest ettertanke har disse ordene gitt meg:

”Det viktigste var å bli tatt på alvor”

⁷ Kilde: forskningsstipendiat Asbjørn Rachlew, juridisk fakultet, Universitetet i Oslo. Ansvarlig for utvikling av faget avhørsteknikk på politihøgskolen i Oslo.

Litteraturliste

Amnesty Internasjonal 2005: *Glansbildet slår sprekker. En rapport om norske kommuners arbeid mot vold mot kvinner*

Anderson, Harlene og Goolishian, Harold: "The client is the expert: A not knowing approach to therapy" i McNamee og Gergen "The therapy as social construction", Sage Publications Inc, London 1992

Bagge, Randi Frida: *Refleksjoner omkring begrepet "ikke-vitende-posisjon"*. Fokus på familien 02-2007.

Berg, Berit: Støttespiller og samtalepartner. Evaluering av Støttesenter for fornærmede i straffesaker. NTNU, Trondheim 2007

Brottsoffermyndigheten: Vitnesstödshandboken. www.brottsoffermyndigheten.se

Fiskum, Charlotte: *Evaluering av Støttesenter for fornærmede i straffesaker*. Hovedoppgave, psykologisk institutt, NTNU, Trondheim 2007.

Fangen K: *Deltagende observasjon*. Fagbokforlaget. Bergen 2004.

Gunnerød, Marit Olave: *Politiavhøret som samtale. En empirisk undersøkelse av sju avhør av siktede/mistenkte*. Hovedfagsoppgave, institutt for språk- og kommunikasjonsstudier, NTNU Trondheim, 2005.

Haaland, Kirsti R: *LØFT og narrativer i profesjonelle samtaler*. Universitetsforlaget 2005.

Hedin, Lena Widding: *Minska förekomst av kvinnomisshandel – vad kan polisen göra?* PHS Forskning 2000:4 Justisdepartementets forskningskonferanse 2000

Hjemdal, Ole Kristian: *Holder politiets arbeid mål?* PHS Forskning 2002:2
Forskningskonferansen 13. og 14. august 2002

Jonassen, Wenche og Frøydis Eidheim: *Mishandlede kvinners erfaring med hjelpeapparatet*. NIBR. Oslo 2001.

Justis- og politidepartementet: *Forskrift om ordningen av påtalemyndigheten (Påtaleinstruksen)*
Lokalisert på <http://www.lovddata.no/for>

Kongstad, Annelise: *Voldtægtsforskning i de nordiske lande*. I Høigård, Cecilie og Snare, Annika: *kvinnens skyld. En nordisk antologi i kriminologi*. Pax 1983 **47**

Kvale, S.: *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: AdNotam Gyldendal. 2001.

Laupstad, Solvi og Drangevåg, Ingunn: *En historie om Tornerose, forbannelser og andre hemmeligheter*. Fokus på familien, 02-06.

Lindgren, Pettersson og Hägglund: *Brottsoffer. Från teori till praktikk*. Jure CLN AB, Stockholm 2001.

Lindgren, Magnus: *Brottsoffren i rättsprocessen*. En undersökning genomförd på uppdrag av Rikspolisstyrelsen, Riksåklagaren og Domstolsverket. 1999.

Nielsen, B. G. og A. Snare: *Viktimologi. Om forbrytelsens ofre: teori og praksis*, Aarhus universitetsforlag 1998.

Midtstigen og Vik:Oss står att liksom i eit anna land”: Dialog med barn når foreldre er i konflikt. Fokus på familien 1-2007

Nkvts-notat *Familievoldkoordinatorene i politiet*. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. 2004.

NOU 2006:10 *Fornærmede i straffeprosessen – nytt perspektiv og nye rettigheter*, Justisdepartementet 2006.

NOU 2003:31 *Retten til et liv uten vold. Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*. Justis- og politidepartementet 2003.

Oslo kommunale legevakt, Sosial vaktjeneste: *Voldtektsofres behov i forhold til hjelpetilbud etter overgrep*. 2005.

Politidirektoratet: *Håndbok i politiets behandling av familievoldsaker*. 2002.

Ryen, Anne: *Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Fagbokforlaget 2002.

Røkenes, Harald og Hanssen, Per-Hallvard: *Bære eller bryte: kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*. Fagbokforlaget 2002.

Råkil, Marius: *Menns vold mot kvinner*. Universitetsforlaget 2002.

Schjødt B. og T. H. Egeland: *Fra systemteori til familierapi*. Tano 1989.

Sosialstyrelsen i Sverige: *Våldsutsatta kvinnor. Et utbildningsmaterial för socialtjänstens personal*. Artikkelnr. 2003-110-2. Stockholm 2003.

Steinkopf m.fl: *Kontroll, terapi eller begge deler? Samarbeid om familievold mellom politi, barnevern og familiekontor*. Fokus på familien 04-2006.

Thagaard: *Systematikk og innlevelse*. Fagbokforlaget 2003.

Vatnar, Solveig Karin Bø: *Meningen med volden*. Kommuneforlaget, 2000.

Vigrestad, Ann Iren: *Voldtektsofres møte med rettsapparatet*. Hovedfagsavhandling i kriminologi. Institutt for kriminologi og rettssosiologi, Universitetet i Oslo, 2004.

Watzlawick, P., Beavin og D.D. Jackson: *Pragmatics of human communication*, New York: Norton, 1974.

"*Æ e itj fornærma, æ e forbanna*". Rapport fra en arbeidsgruppe. Justisdepartementet 2005.

Ølgaard, Bent: *Kommunikation og økomentale systemer ifølge Gregory Bateson*, Akademisk Forlag 1991.

VEDLEGG*Deres referanse**Vår referanse**Dato*

09.06.2006

INFORMASJONSSKRIV VEDRØRENDE FORSKNINGSPROSJEKT.

Når en voldsutsatt person henvender seg til politiet, er det rimeligvis for å få hjelp, støtte og beskyttelse mot voldsutøveren. Dette er en sårbar og vanskelig posisjon å være i, særlig hvis utøver er en person som står eller har stått en nær.

Sør-Trøndelag politidistrikt ønsker å videreutvikle sitt arbeid med familievoldssaker på flere måter, bl.a. i våre møter med den krenkede part. Med Riksadvokatens godkjenning har vi innledet et forskningssamarbeid med Støttesenter for fornærmede i straffesaker, i den hensikt å bringe fram kunnskap om den krenkede part i familievoldssakene, nærmere bestemt dennes opplevelser av møter med politiet. Det vil hjelpe oss i vårt arbeid for en bedre tjenesteutøvelse overfor familievoldsofre. Forskningsprosjektet har fått tittelen:

*Familievold.**Anmeldelsesprosessen, og anmelder (fornærmedes) opplevelser
av politi og påtalemyndighet.*

Vedlagt følger nærmere orientering om undersøkelsen, samt forespørsel om din deltagelse og hva det vil innebære. Undersøkelsen skal gjennomføres i sin helhet av Støttesenterets leder Hanne Haugen.

Det er viktig for oss å påpeke at alt materiale som kommer fram gjennom undersøkelsen vil bli behandlet konfidensielt og avidentifisert i tråd med forskningsetiske retningslinjer. Ingen

andre enn Støttesenterets leder (underlagt taushetsplikt), heller ikke vi i politiet, vil ha tilgang på materialet. Videre vil vi understreke at deltagelsen er frivillig. Du kan trekke deg fra undersøkelsen på ethvert tidspunkt.

Om du har vært i kontakt med Støttesenteret tidligere, har det ingen betydning for undersøkelsen.

Resultatet av anmeldelsen i rettssystemet spiller heller ingen rolle, om anmeldelsen ble trukket tilbake, om saken ble henlagt, eller hvordan en eventuell rettsavgjørelse ble. Fokus vil være knyttet til anmeldelsesprosessen.

Med hilsen

Per Marum
politimester

Forespørsel om deltagelse i forbindelse forskningsprosjekt om familievoldsofres erfaringer gjennom anmeldelsesprosessen

Familievold er et stort og komplekst tema som først og fremst rammer den krenkede part og familie. Tradisjonelt har mye fokus i straffesakskjeden dreid seg rundt gjerningspersonen, mens de voldsutsattes rolle og situasjon i behandlingen av familievoldsaker har blitt viet lite oppmerksomhet.

Det er av stor verdi for politi, påtalemyndighet og hjelpeapparatet forøvrig å få konkret og systematisert kunnskap om den voldsutsattes situasjon i møtet med straffesakskjeden. Denne kunnskapen må søkes der den først og fremst finnes, hos familievoldsofrene selv. Derfor denne forespørselen om din deltagelse i vårt forskningsprosjekt, som informant i et intervju.

Det er 4 hovedtemaer vil vi i utgangspunktet ønsker din hjelp til på forskjellig vis å belyse:

Hva var det som førte til at avgjørelsen om anmeldelse ble tatt?

Hvordan opplevdes møtet med politiet?

Hvordan opplevdes møtet med påtalemyndigheten?

Hva slags hjelp/ støtte trengte du eventuelt i denne perioden, og var slik hjelp tilgjengelig?

Du kan selvsagt også ha andre erfaringer. Dette står du fritt til å formidle i intervjuet.

Intervjuet kan foregå hjemme hos deg, på et kontor i politihuset, eller et annet sted dersom du foretrekker det. Det vil ha en varighet på 1 – 2 timer. Jeg vil på forhånd lese gjennom din første forklaring for politiet ved anmeldelsen, slik at du ikke behøver å informere meg om bakgrunnen for anmeldelsen. For å lette arbeidet ønsker jeg å ta opp intervjuet på lydbånd. I den forbindelse vil jeg understreke at alt som kommer fram, om deltagere og i intervjuene, vil bli behandlet konfidensielt og avidentifisert, slik at det ikke kan spores tilbake til deltagerne. Lydbåndopptak vil også bli slettet straks analysearbeidet er ferdig, våren 2007. Prosjektet er tilrådd fra Personvernombudet for forskning, Universitet i Bergen.

Resultatene vil bli publisert i en mastergradsoppgave om familievold.

Vedlagt følger en svarslipp, som jeg ber deg fylle ut og returnere i vedlagte svarkonvolutt dersom du kan tenke deg å delta i forskningsprosjektet. Har du spørsmål, ønsker mer informasjon eller vil å snakke med meg før du tar stilling til deltagelse, nås jeg på **tlf. 48 16 19 28**.

Det er vårt håp på denne måten å bidra til økt kunnskap om og forståelse for familievoldsofres situasjon rundt anmeldelsesperioden og i møtet med straffesakskjeden.

Trondheim 07.08.06

Med hilsen

Karin Kongsli
Dekan
Diakonhjemmets Høgskolesenter
Avd. for etter- og videreutdanning

Hanne Haugen
Klinisk sosionom/ student
Støttesenter for fornærmede i straffesaker

Svarslipp:

Familievold.

*Anmeldelsesprosessen, og anmelder (fornærmedes) opplevelser
av politi og påtalemyndighet.*

*Jeg sier meg villig til å delta i studien, og kan nås på tlf.....
Trondheim,2006*

.....
navn

.....
adresse

INTERVJU-GUIDE**FAMILIEVOLD. ANMELDELSESPROSESSEN, OG ANMELDERS (FORNÆRMEDES)****OPLEVELSER MED POLITI OG PÅTALEMYNDIGHET****Informant nr: _____ Kjønn: _____ Alder:.....**

Spm. Til invitasjonen? Pauser osv?

Tema:**Hvilke faktorer fremmer og hvilke hemmer avgjørelsen om anmeldelse?****Fortell om anmeldelsesprosessen.....****Har du anmeldt, eller tenkt å anmelde tidligere?****Hva gjorde at du ønsket å anmelde, hva tenkte du å oppnå?****Hva var det som bidro til at det ble en anmeldelse?****Hva var avgjørende for at du droppet / trakk tilbake anmeldelsen?****Hvilke erfaringer gjorde du deg den gangen, som fikk betydning i denne runden?****Hva var det som gjorde at du denne gangen gikk til det skritt å anmelde?****Hva tenkte/ visste du på forhånd om anmeldelsesprosessen?****Hvilke forventninger hadde du?****Hadde du behov for å rådføre seg med noen/ støtte fra noen, evt. hvem/ hva? Savnet du noe(n), hvem/ hva?****Hva talte for, og hva talte imot å anmelde? Hva ble avgjørende for deg?****Hvilke råd vil du gi andre i samme situasjon?****Tema:****Hvordan opplevdes møtet med politiet?****Fortell om dine første kontakter med politiet...****Hva utløste den første kontakten med politiet?****Hvilke forventninger hadde du?****Hva tenkte du?****Hvem/ hvor/ hvordan foregikk det?****Hvordan opplevde du det?****Var det flere kontakter med politiet før anmeldelsen?****Hvilke erfaringer gjorde du deg?****Fortell om det første avhøret, ved anmeldelsen...****Hva tenkte du på forhånd?****Hvilke forventninger hadde du?****Hvor/ hvordan/ med hvem tilstede?****Møtets innhold:**

hva skjedde, hva slags spørsmål fikk du – gode/ vonde spørsmål, eksempler?

Hva slags andre sider, positive / negative ved avhøret husker du?

Hva tenkte du etterpå, hvordan hadde du det?

Fikk noe ved avhørssituasjonen betydning for deg ift. saken videre?

Hvilke råd vil du gi til andre i samme situasjon?

Hvilke råd vil du gi til politiet/ andre tilstedeværende?

Tema:
Hvordan opplevdes møtet med påtalemyndigheten?

Fortell om din kontakt med påtalemyndigheten....

Hva visste du om påtalemyndigheten fra før?

Hvilke forventninger hadde du?

Når, og av hvem fikk du vite hvem som var påtaleansvarlig i din sak?

Hvordan ble kontakten etablert, og hva slags kontakt var det?

Hvordan opplevde du det, hva slags gode/ dårlige erfaringer gjorde du deg?

Fikk det betydning for deg, og/ eller saken videre?

Hva tenkte du om det etterpå?

Hvilke råd vil du gi andre i samme situasjon?

Hvilke råd vil du gi påtalemyndigheten?

Tema:
Hva slags hjelp/ støtte var ønsket – og tilgjengelig - i denne perioden?

Hva var dine tanker rundt eventuell støtte og hjelp ellers i denne perioden....

I privatlivet:

Hva forventet du av støtte, hvem støttet deg, hvordan?

Hadde det betydning for deg ift møte med politi/ påtalemyndighet?

Hvordan?

Fra hjelpeapparatet:

Hadde du bistand fra hjelpeapparatet fra før?

Hva slags, hvordan opplevde du det?

Savnet du eventuelt noen form for bistand?

I anmeldelsesperioden:

Syntes du at du trengte mindre/mer/ny bistand, evt. hva slags, fra hjelpeapparatet i denne perioden?

Trengte andre i familien bistand?

Hvordan ble hva slags hjelp iverksatt, av hvem, hvordan opplevde du/dere denne hjelpen?

Hvilke råd vil du gi andre i samme situasjon?

Hvilke råd vil du gi aktuelle deler av hjelpeapparatet?

Annet:

Er det andre faktorer som evt. kan ha spilt/ kunne ha spilt inn ift. dine opplevelser av anmeldelsesprosessen og opplevelsen av politi/ påtalemyndighet?

